

RAPORT STUDIMOR

PJESËMARRJA DHE ANGAZHIMI QYTETAR NË NIVEL VENDOR

Durrës, Elbasan, Fier, Kamëz, Korçë, Kukës, Pogradec,
Pukë, Shkodër, Tiranë, Vau i Dejës dhe Vlorë

Qershor 2021

Disclaimer:

Ky raport studimor vjen në kuadër të Projektit: "Nxitja e përgjegjësisë politike në qeverisjen vendore" i cili zbatohet nga Rrjeti POP - Përballja e Ofertave Politike dhe financohet nga National Endowment for Democracy. Përmbajtja e këtij raporti është përgjegjësi vetëm e autores dhe RRjetit POP dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e National Endowment for Democracy.

Autore e Raportit Studimor

Znj. Diamanta Vito - Eksperte për Menaxhimin e Qeverisjes Vendore

TABELA E PËRMBAJTJES

HYRJJE.....	5
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	6
METODOLOGJIA.....	9
KUADRI LIGJOR SHQIPËTAR DHE INSTITUCIONAL.....	10
PJESËMARRJA NË VENDIMARRJE.....	10
Referendumi dhe nisma ligjvënëse nga qytetarët.....	10
Konsultimi Publik si formë pjesëmarrje e shoqërisë në vendimarrje e disiplinuar me Ligj.....	12
Pushteti vendor dhe pjesëmarrja.....	17
Aktivizmi qytetar solidar, vullnetar dhe ekonomik.....	19
PËRFUNDIME.....	20
GJETJET NGA ANKETIMI ME BASHKITË.....	22
REKOMANDIME PËR PËRMIRËSIMIN E PJESËMARRJES DHE PËRFSHIRJES QYTETARE.....	35
RRETH RRJETIT POP – PËRBALLJA E OFERTAVE POLITIKE.....	37
ANEKSI I	38
PYETËSORI ME DREJTUES DHE NËPUNËS TË BASHKISË.....	38
ANEKSI II	42
LIGJI 13/2015 PËR VETËQEVERISJEN VENDORE.....	42

LISTA E SHKURTIMEVE

BP	Buxhetimi me Pjesëmarrje
BPGJ	Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinor
KB	Këshilli Bashkiak
KKQV	Komisione Këshillimore Qytetare Vendore
GADC	Gender Alliance for Development Center
GMS	Grupi i Menaxhimit Strategjik
NED	National Endowment for Democracy
NJVQV	Njësi e Vetëqeverisjes Vendore
OPIC	Olof Plame International Centre
OSHC	Organizatë e Shoqërisë Civile
PBA	Programi Buxhetor Afatmesëm
QV	Qeverisje Vendore
RAT	Reforma Administrativo-Territoriale
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave

HYRJE

Raporti studimor **“Përfshirja dhe angazhimi i qytetarëve në nivel vendor”** kryhet në kuadër të projektit “Përballja e Ofertave Politike – POP”. Ajo është një nismë e rrjetit të organizatave të shoqërisë civile shqiptare mbështetur nga Olof Palme International Centre në kuadër të një programi të financuar nga Suedia: “Shoqëria Civile, Pjesëmarrja Qytetare, Llogaridhënia dhe Ndryshimi Social”, në të cilin përfshihen: Qendra “Aleanca Gjimore për Zhvillim” Tiranë; Qendra për Zhvillimin e Shoqërisë Civile, Durrës; Qendra Rinore Vlorë; Shoqata për Integrimin e Zonave Informale, Kamëz; Epoka e Re, Fier; Intelektualët e Rinj Shpresë, Shkodër; Lëvizja Rinore për Demokraci, Pukë; Qendra Rinore për Progres, Kukës, Rinia për Integrim, Aktivizim dhe Sensibilizim, Progradec.

Rrjeti “Përballja e Ofertave Politike – POP”, synon të rrisë debatin publik dhe informacionin te qytetarët, si dhe orientimin e platformave drejt nevojave dhe prioriteteve të tyre. Përmes aktiviteteve projekti synon të forcojë demokracinë shqiptare, duke nxitur transparencën dhe llogaridhënien.

Gjatë vitit 2019 janë hartuar kontratat sociale për 9 bashki (Tiranë, Durrës, Shkodër, Fier, Vlorë, Kamëz, Pogradec dhe Pukë) dhe gjatë vitit 2020 rrjeti “Përballja e Ofertave Politike” monitoroi zbatimin e tyre përmes dy projekteve që shkrihen te njëri – tjetri të financuara nga Olof Plame International Centre (OPIC) dhe National Endowment for Democracy (NED).

Megjithatë nga përvoja e deritanishme të gjithë anëtarët e rrjetit POP kanë konkluduar që në bashkitë e Shqipërisë mungon një proces gjithëpërfshirës i avokimit dhe lobimit të bazuar në të dhëna/prova për të përmirësuar konsultimin publik në nivelin vendor. Po ashtu vërehet se qytetarët kanë pak njohuri për detyrat dhe përgjegjësitë e pushtetit vendor, duke e bërë më të vështirë përgjegjshmërinë ndaj këtij institucioni. Shpesh, interesat dhe nevojat e qytetarëve janë në hije nga procesi i politikës së vendimmarrjes që përqendrohet më pak në përmbajtjen e demokracisë përfaqësuese dhe më shumë në interesat dhe pushtetin personal dhe politik.

Forcimi i demokracisë duke nxitur transparencën dhe përgjegjshmërinë e zyrtarëve të zgjedhur është ajo që POP synon. Është një përpjekje për të rritur hapësirat për debate publike dhe informacione të qytetarëve në lidhje me platformat e politikave nga njëra anë dhe duke i orientuar këto platforma drejt nevojave dhe përparësive të komunitetit nga ana tjetër.

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Pjesëmarrja e drejtpërdrejtë ose demokracia me pjesëmarrje është një nga format e pjesëmarrjes dhe përfshirjes së qytetarëve në jetën publike. Ajo ushtrohet përmes mjeteve dhe mekanizmave që institucionet publike në emër dhe zbatim të ligjit venë në dispozicion të qytetarëve, me qëllim përfshirjen e tyre në formulimin, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin e politikave, programeve dhe shërbimeve për komunitetin. Autoritetet qendrore apo vendore duhet të kenë përgjegjshmërinë në ushtrimin e detyrës me efikasitet, efektivitet dhe transparencë konform ligjit dhe interesit publik. Ndërkohë, komuniteti dhe në veçanti shoqëria civile nga ana e tyre, duhet të rokin dhe përdorin me zgjuarsiri këto mekanizma duke ushtruar rolin e patjetërsueshëm dhe fuqinë që ligji iu jep në sigurimin e një qeverisje të drejtë, transparente dhe të orientuar nga dhe drejt qytetarit. Mobilizimi dhe pjesëmarrja aktive e qytetarëve, debati i hapur, ndarja dhe shkëmbimi i përvojave dhe mendimeve të ndryshme dhe marrja e të gjitha alternativave të mundshme është ideale për një vendimmarrje të shëndoshë dhe gjithëpërfshirëse.

Ky raport studimor merr përsipër të analizojë dhe vlerësojë pjesëmarrjen dhe përfshirjen qytetare në qeverisjen vendore gjatë 2019-2020, e cila përfshijë edhe me periudhën e pandemisë Covid 19. Raporti studimor është ndërtuar mbi gjetjet e dala nga anketimi me 12 njësi të vetëqeverisjes vendore (bashki) në vend dhe sjell qasjen e drejtuesve dhe nëpunësve të këtyre bashkive në lidhje me situatën aktuale të pjesëmarrjes dhe angazhimit qytetar në proceset konsultuese dhe vendimarrëse, si dhe elementë të tjera që lidhen me qeverisjen e mirë në nivel vendor. Raporti studimor përmban gjithashtu një përmbledhje mbi procedurat dhe parashikimet e legjislativacionit të brendshëm shqiptar, të cilat përbëjnë kuadrin ligjor dhe institucional në lidhje me pjesëmarrjen dhe angazhimin qytetar, si dhe konsultimin publik në politikbërje dhe vendimmarrje.

Të intervistuarit janë 42 punonjës vendorë të drejtorive dhe sektorëve të ndryshëm nga bashkitë Elbasan, Durrës, Fier, Kamëz, Korçë, Kukës, Pogradec, Pukë, Shkodër, Tiranë, Vau i Dejës dhe Vlorë, të cilët mbulojnë detyra dhe procese që lidhen me qytetarët (qoftë edhe jo drejtpërdrejtë), të tilla si strukturat përgjegjëse për marrëdhëniet me publikun/qytetarët, njoftimin dhe konsultimin publik, të drejtën e informimit, shërbimet publike e sociale, por edhe zv/kryetarë të bashkive dhe sekretarë të këshillave bashkiakë. Përfaqësuesit e njësisve të vetëqeverisjes vendore ofruan informacion dhe qasjen e institucioneve që përfaqësonin, për 23 pyetje cilësore dhe sasimore të përfshira në anketim. Pyetjet kishin të bënin kryesisht me tre nivele kryesore të bashkëpunimit dhe pjesëmarrjes në nivel vendor: a) informimin, si qasje nga bashkia drejt qytetarit; b) konsultimin si qasje dhe marrëdhënie e dyanshme dhe c) pjesëmarrjen aktive si qasje nga qytetari drejt bashkisë.

Informimi (e drejta për informim, aksesin ndaj informacionit) - Ndërkohë që sipas Ligjit 119/2014 "Për të drejtën e informimit", kushdo ka të drejtë në përputhje me ligjin, të marrë informacion për veprimtarinë e organeve shtetërore, etj., institucionet publike (bashkia në këtë rast) duhet të garantojnë transparencën dhe të drejtën e informimit për të gjithë. Aktet ligjore kanë elemente shumë të rëndësishme dhe detyruar për publikimin e akteve të NJVQV-ve, projektet e tyre dhe informacione të tjera publike. Kufizimet në informacion ose mungesa e tij mund të çojë në përfshirjen vetëm të grupeve të caktuara të qytetarëve në proceset e vendimmarrjes, jo në një përfaqësim të barabartë ose të plotë të komunitetit. Kjo mund të rezultojë në marrjen e vendimeve joadekuate dhe rrjedhimisht në pjesëmarrjen më pak aktive të qytetarëve në procesin e vendimmarrjes.

Të pyetur për këtë dimension të punës me qytetarin, përfaqësuesit e pushtetit vendor mendojnë që bëjnë punë të mirë, pasi gati të gjithë shprehen që qytetarët kanë mundësi të marrin informacionin dhe po ashtu mund t'i marrin lehtësisht dokumentat apo informacionet që ju duhen pranë bashkisë. Ata konfirmojnë se i kanë vënë në dispozicion të qytetarëve të gjitha burimet dhe mjetet e informimit, ku sipas tyre mjeti më i përdorur është faqja zyrtare web e bashkisë dhe këndet e informimit në ambjentet e institucionit dhe të NJA-ve. Për vetë rëndësinë që kanë marrë në ditët e sotme mediat sociale, edhe Facebook zyrtar i bashkisë ka gjetur përdorim të gjerë vitet e fundit, pasuar nga Zyrat me Një Ndalesë (One Stop Shop), të cilat ofrojnë jo vetëm shërbim, por edhe informacion për qytetarët. Bashkitë duhet të bëjnë pak më shumë punë me materialet informuese, si fletë palosjet, broshurat dhe publikimet, të cilat nuk duken të jenë forma të përdorura shpesh për informimin e qytetarëve.

Ndërkohë nga përgjigjet e të intervistuarve duket qartë se procesi i mbajtjes, publikimit dhe përditësimit të regjistrit elektronik të kërkesave dhe përgjigjeve ndaj qytetarëve nuk është sistematik dhe i mirëmenaxhuar. Kjo vërehet në pyetjen që ka të bëjë me statistikat e mbajtura në lidhje me numrin e kërkesë/ankesave të ardhura në secilën bashki. Jo të gjithë të intervistuarit ishin në gjendje ta ofronin këtë informacion, gjë që tregon se ose regjistri nuk mbahet në mënyrë të rregullt ose që nuk përditësohet me të dhënat e duhura. Vërehet se shumica e bashkive të mëdha të përfshira në anketim kanë një dokumentim më të mirë të nevojave që vijnë përmes kërkesë/ankesave të qytetarëve krahasuar me bashkitë më të vogla. Kjo gjetje jo domosdoshmërisht tregon se ata bëjnë punë më të mirë, pasi përmbushja e detyrimeve ligjore dhe institucionale kërkon përgjegjshmëri jo vetëm në mbajtjen dhe përditësimin e këtij regjistri, por edhe në zgjidhjen e problematikave të ardhura nga qytetarët.

Në lidhje me kërkesat për inspektimin e dokumenteve zyrtare gjithashtu bie në sy ndryshimi mes bashkive të mëdha dhe të vogla në lidhje me këtë përgjegjësi përse i përket dokumentimit të tyre. Vërehet që ka patur kërkesa kryesisht për vënien në dispozicion të vendimeve të këshillit bashkiak edhe pse këto vendime publikohen në faqen zyrtare të bashkive sapo kryhet verifikimi i ligjshmërisë së tyre nga institucioni i Prefektit të Qarkut. Ndërkohë ka të intervistuar që shprehen se gati gjysma e kërkesave të paraqitura në bashki gjatë kësaj periudhe kanë të bëjnë me inspektimin e dokumenteve zyrtare.

Konsultimi (mjetet, format dhe mekanizmat) - Njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë për detyrë dhe duhet të sigurojnë informim dhe ndërgjegjësimin maksimal të publikut për aktivitetin, projektet dhe buxhetet e bashkisë; të krijojnë akses dhe kushte të përshtatshme për pjesëmarrje; të sigurohen që qytetarët që marrin pjesë në takime të jenë në gjendje të shprehin mendimin e tyre përmes trajtimit të barabartë dhe jo diskriminues ndaj gjithë grupeve shoqërore. Të gjitha këto elementë duhet të realizohen përmes procesit të konsultimit publik, i cili ushtrohet nëpërmjet disa instrumentave dhe mekanizmave për të arritur qëllimin e dëshiruar.

Bazuar në Ligjin 146/2014 "Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik", bashkitë si institucione publike duhet të sigurojnë pjesëmarrjen e publikut dhe grupeve të interesit në vendimmarrje përmes njoftimit publik, i cili realizohet në shumë forma nga pushteti vendor. Mjeti më i përdorur nga bashkitë e përfshira në anketim janë shpalljet e afishuara në stendat e bashkisë pasuar nga njoftimet në faqen zyrtare të Facebook-ut.

Ka gjetur zbatim vitet e fundit nga bashkitë lajmërimi përmes postës elektronike/e-mail, ndjekur nga njoftimet individuale përmes telefonit apo kontaktit të drejtpërdrejtë dhe lajmërimet në mediat audio-vizive lokale. Anketimi nxjerr në pah që kryesisht bashkitë e mëdha janë më të rregullta në publikimin dhe dokumentimin e lajmërimeve qoftë në faqen e web-it zyrtar, në Facebook apo në stendën e afishimeve, por përgjithësisht mungojnë statistikave. Vërehet që këshillat vendorë, si të bashkive të mëdha ashtu edhe të vogla, kanë të dhëna të sakta për numrin e lajmërimeve të cilat përkojnë edhe me numrin e mbledhjeve të këshillave vendorë, qofshin ato fizike apo online.

Mekanizmi më popullor për konsultimin me qytetarët është buxhetimi me pjesëmarrje, të cilin bashkitë e kanë përdorur relativisht mirë (online) edhe pse në kohë pandemie. Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinnor ka gjetur vend në disa bashki por më shumë duhet bërë për përdorimin e këtij instrumenti në dobi të adresimit të barabartë të kauzave dhe nevojave gjinore. Mekanizëm tjetër që u përmend nga të intervistuarit është edhe e-Qeverisja (anketimi dhe votimi online), duke evidentuar kështu mënyra të reja të tërheqjes së mendimit qytetar. Edhe pse në kohë pandemie dhe pamundësie për të qenë fizikisht pranë komunitetit, të intervistuarit evidentojnë takimet publike si formën më të përdorur dhe më efektive për konsultimin me qytetarët, ndjekur nga diskutimet në fokus grupe, takimet tematike dhe anketimet, pasuar nga forumet dhe votimet online si forma inovative jo vetëm në përgjigje të situatës së Covid, por edhe në përshtatje me zhvillimet dixhitale në ditët e sotme.

Nga anketimi vërehet mungesa e statistikave në përgjithësi. Pasja e këtyre të dhënave do t'i ndihmonte bashkitë në hartimin e politikave dhe buxheteve të synuara, të cilat do të merrnin parasysh dhe do të trajtonin nevojat specifike të grupeve të caktuara dhe të marginalizuara përmes ndërhyrjeve të veçanta për zbutjen ose zgjidhjen e problematikave të lidhura me to.

Pjesëmarrja aktive (strukturat komunitare, iniciativa qytetare, monitorim/vlerësimi) -

Anketimi me 12 bashkitë tregoi se komuniteti dhe veçanërisht shoqëria civile ka ende shumë punë për të bërë, për të luajtur një rol aktiv në bashkëqeverisje, ndërkohë që pushteti vendor duhet të inkurajojë dhe mbështeti aktivitetet dhe iniciativat e ardhura nga ato. Të intervistuarit raportojnë krijimin dhe institucionalizimin e disa strukturave konsultative komunitare, të tilla si këshillat rinorë, këshillat qytetare vendore, këshillat e sigurisë publike, etj. Gjithashtu, ka fillesa pozitive të ushtrimit të të drejtës qytetare përmes formës së iniciativës qytetare/peticionit të zhvilluara kohët e fundit në disa nga bashkitë e përfshira në anketim.

Ndërkohë, monitorimi dhe vlerësimi i proceseve të pjesëmarrjes qytetare, sigurisht që mund të kryhet nga vetë bashkia. Por përvojat më të mira ndërkombëtare evidentojnë forma të suksesshme të monitorimit dhe vlerësimit të bazuar tek qytetarët. Ky proces do të mundësonte jo vetëm monitorimin e performancës në përmirësimin e ofrimit të shërbimeve, efektivitetit dhe efikasitetit të shpenzimeve publike, por edhe forcimin e qeverisjes dhe demokracisë në nivel vendor, duke rritur kështu edhe besimin e qytetarëve.

METODOLOGJIA

Raporti studimor për përfshirjen qytetare në qeverisjen vendore dhe procese të tjera bashkëshoqëruese është ndërtuar bazuar në disa metoda dhe teknika, të tilla si: a) kërkim, vlerësim dhe analizim të informacionit, dokumentave (fizik dhe elektronik) dhe kuadrit rregullator e ligjor përkatës; b) hartimi i metodologjisë dhe instrumentit të anketimit (nje pyetësor dedikuar pjesëmarrjes qytetare dhe mekanizmave që e sigurojnë atë; c) intervista të thelluara me drejtues dhe nëpunës të administratës publike të qeverisjes vendore; d) analizim dhe përpunim të të dhënave të anketimit dhe e) përgatitja e raportit studimor së bashku me rekomandimet përkatëse.

Ekspertët e projektit e bazuan procesin e kërkimit dhe analizimit në tërësinë e informacionit dokumentacionit dhe praktikave, të përdorura në procese të ndryshme të njoftimit, informimit, konsultimit dhe angazhimit të komunitetit në bashkëqeverisje dhe vendimarrje. Procesi i kërkimit dhe analizimit u shtri si në dokumencionin ekzistues zyrtar, ashtu edhe në kuadrin respektiv rregullator e ligjor, të tilla si Kushtetuta e Shqipërisë, Ligji Nr. 9087/2003 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, Ligji Nr. 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”, Ligji Nr. 146/2014 “Për Njoftimin dhe Konsultimin Publik”, Ligji Nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”, etj. Identifikimi dhe analiza e burimeve ekzistuese tregoi se ka pak informacion dhe të dhëna të disonueshme mbi praktikat e përfshirjes qytetare në qeverisjen vendore.

Pamjaftueshmëria e informacionit të disponueshëm mbi çështjen në fjalë, theksoi rëndësinë e procesit të anketimit me të gjithë hallkat e veta (hartimi i metodologjisë, përcaktimi i rubrikave dhe informacionit që duhej mbledhur dhe analizuar, dhe format e mjetet që do të përdreshin për kryerjen e tij). Metoda kryesore për realizimin e studimit është ajo sasiore, që nënkupton përdorimin e pyetësorëve për mbledhjen e të dhënave. Anketimi përdori gjerësisht elemente të vlerësimit cilësor nëpërmjet pyetjeve të hapura dhe shpjeguese me qëllim eksplorimin e instrumentave dhe proceseve që sigurojnë angazhim dhe gjithëpërfshirje të komuniteteve në pushtetin vendor. Metodologjia e studimit mbart elementë të fortë të vlerësimit informativ.

Anketimi i ka mëshuar identifikimit dhe përzgjedhjes me kujdes të grupit të synuar të të intervistuarve për të realizuar një përfaqësim cilësor të mostrës dhe çështjeve që merr përsipër të trajtojë ky studim. Pjesë e këtij grupi janë drejtues dhe stafe teknike të 12 bashkive të madhësive të ndryshme të përfshira në programet shumëvjeçare që Olof Palme ka zbatuar në vend. Për anketimin u hartua një pyetësor i ndërtuar me 23 pyetje shteruese cilësore dhe sasiore, të cilat mbulojnë një gamë të gjerë çështjesh dhe informacioni. Për përgatitjen e pyetësorëve u konsultuan paraprakisht ligjet, rregulloret dhe udhëzimet përkatëse që përbëjnë kuadrin ligjor dhe institucional mbi përfshirjen dhe konsultimin qytetar në nivel vendor.

Faza përmblyëse përfshiu hedhjen, përpunimin statistikor, studimin dhe analizimin e të dhënave, si dhe përgatitjen e këtij raportit përfundimtar.

KUADRI LIGJOR SHQIPËTAR DHE INSTITUCIONAL

PJESËMARRJA NË VENDIMARRJE

Referendumi dhe nisma ligjvënëse nga qytetarët

Kushtetuta është kujdesur që në parashikimet e tyre që pjesëmarrja aktive dhe direkte e shoqërisë të përbëjë një pjesë thelbësore të aktivitetit shtetëror, duke krijuar hapësira në dimensione të ndryshme dhe duke moslejuar një shpronësim total të shoqërisë nga instrumenta të domosdoshme për një demokraci të shëndetshme.

Referendumi

Në këtë kuptim Kushtetuta e Shqipërisë nuk bën përjashtim. Një nga shprehjet më të qarta mbi ndikimin e shoqërisë në aktivitetin shtetëror është referendumi, për të cilin Kushtetuta e Shqipërisë parashikon disa lloje. Kështu referendumi mund të jetë shfuqizues i një ligji të Parlamentit (1), mund të jetë miratues i një Ligji (2), mund të jetë gjithashtu miratues për aderimin e Shqipërisë në organizma ndërkombëtarë (3), por edhe vendor(4), për çështje të një rëndësie të veçantë (5), si edhe kushtetues, si në formë miratuese (6) ashtu edhe konfirmuese (7).

Në funksion të këtij instrumenti aq të rëndësishëm të pjesëmarrjes direkte të shoqërisë në vendimmarrjet më të rëndësishme në jetën e vendit, Kuvendi ka miratuar disa dispozita ligjore të vendosura në Kodin Zgjedhor të vitit 2003 (8), një Ligj tashmë i shfuqizuar në tërësinë e tij përveç dispozitave në lidhje me referendumin, të cilat mbetet në vetmet parashikime ligjore në lidhje me këtë instrument. Në fakt parashikimet e tij janë minimaliste në përpjekje për të dhënë disa aspekte procedurale mbi zhvillimin e referendumeve.

1.Neni 150/1 KSH "Populli, nëpërmjet 50 mijë shtetasve me të drejtë vote, ka të drejtën e referendunit për shfuqizimin e një ligji..."

2.Neni 150/2 KSH "Kuvendi, me propozimin e jo më pak se një së pestës së deputetëve ose me propozimin e Këshillit të Ministrave, mund të vendosë që një çështje ose një projektligj i një rëndësie të veçantë të shtrohet në referendum"

3.Neni 123/3 KSH "Kuvendi mund të vendosë që ratifikimi i një marrëveshjeje të tillë të bëhet me referendum".

4.Neni 108/4 KSH "Vetëqeverisja në njësitë vendore ushtrohet nëpërmjet organeve të tyre përfaqësuese dhe referendumeve vendore. Parimet dhe procedurat për zhvillimin e referendunit vendor parashikohen me ligj në përputhje edhe me nenin 151 paragrafi 2".

5.Neni 150/1 "...si dhe t'i kërkojë Presidentit të Republikës zhvillimin e referendunit për çështje të një rëndësie të veçantë".

6.Neni 177/4 KSH "Kuvendi mund të vendosë, me dy të tretat e të gjithë anëtarëve të tij, që projektamendamentet kushtetuese të votohen me referendum".

7.Neni 177/5 KSH "Amendamenti kushtetues i miratuar i nënshtrohet referendunit, kur këtë e kërkon një e pesta e të gjithë anëtarëve të Kuvendit"

8.Ligji 9087 datë 19/06/2003 "Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë".

Ajo që vihet re në përcaktimet e këtij ligji është fakti që merr përherë si referencë numrin total të zgjedhësve të regjistruar në Regjistrin Kombëtar të Zgjedhësve si kuorum. Problematika në këtë rast lidhet me specifikën e Shqipërisë e cila për shkak të emigracionin ka një pjesë të madhe të popullsisë që jeton jashtë vendit dhe akoma sot nuk është bërë i mundur garantimi të drejtës së votës së këtyre qytetarëve në mënyrë efektive. Marrja si referencë e këtij Regjistri bën që objektivisht të jetë i pamundur arritja e një qëllimi konkret nëpërmjet një referendumi. Kështu, në Nenin 118/3 të këtij Ligji parashikohet që *“në referendum konsiderohet fituese alternativa që ka fituar shumicën e votave të vlefshme, por jo më pak se një të tretën e numrit të zgjedhësve të regjistruar në Regjistrin Kombëtar të Zgjedhësve...”*. Ndërsa, në Nenin 125/4, në lidhje me referendumet kushtetuese, parashikohet që *“Amendamentet kushtetuese, që i nënshtrohen referendumit, sipas pikës 5 të nenit 177 të Kushtetutës, rrezohen kur me shume se gjysma e të gjithë zgjedhësve të regjistruar në Regjistrin Kombëtar të Zgjedhësve kanë votuar kundër tyre”*. Nga ana tjetër Ligji paraqitet i mangët për sa i përket kuorumit për referendumet vendore duke parashikuar vetëm nismën, por asgjë tjetër mbi zhvillimin e këyre referendumeve. (9)

Në këtë kontekst, për arsye të një legjislacioni të mangët, të vjetëruar, jo funksional nevojitet miratimi i një ligji krejtësisht të ri në lidhje me referendumet duke bërë të mundur rregullimin e instrumentit kaq të rëndësishëm të pjesëmarrjes aktive të qytetarëve në vendimmarrje. Kjo, duke patur parasysh se, që prej zhvillimit të referendumit të fundit në Republikën e Shqipërisë në vitin 1998 për konfirmimin e Kushtetutës, asnjë referendum nuk është zhvilluar që prej asaj kohe, përfshirë dhe referendumet vendore.

Krejtësisht i mangët është legjislacioni shqiptar në lidhje me mundësinë që Kushtetuta i jep qytetarëve për të propozuar ligje e po kështu edhe Rregullorja e Kuvendit. Neni 81/ KSH parashikon që *“të drejtën për të propozuar ligje e ka Këshilli i Ministrave, çdo deputet, si dhe 20 mijë zgjedhës”*. Kjo mangësi sjell një padijeni mbi procedura, rregullim, disiplinim për ushtrimin e kësaj të drejte. Në fakt nismat qytetare për propozim ligjesh kanë qenë pothuajse inekzistente në Shqipëri në 30 vite demokraci.

E njëjta problematikë manifestohet edhe për sa i përket pushtetit vendor, për të cilin parashikohet në Ligji Nr. 139/2015 *“Për vetëqeverisjen vendore”*, i ndryshuar, në nenin 20 që *“çdo komunitet, nëpërmjet përfaqësuesve të autorizuar të tij, ose jo më pak se një për qind e banorëve të bashkisë ka të drejtë të paraqesin për vendimmarrje në këshillin bashkiak iniciativa qytetare për çështje që janë brenda juridiksionit të njesisë së vetëqeverisjes vendore”*. Edhe në lidhje me pushtetin vendor vërehet një mosrregullim i nismave qytetare për propozim vendimesh çka ka bërë pothuajse inekzistente ushtrimin e kësaj të drejte.

9. Neni 132/1/2 Kodi Zgjedhor 2003 *“1. Dhjete për qind e zgjedhësve të regjistruar në listat e zgjedhësve të komunës ose bashkisë ose 20 mijë prej tyre, cilado shifër të jete me e vogël, kanë të drejtën e referendumit vendor për një çështje të qeverisjes vendore në bashkinë ose komunën përkatëse. 2. Një numër këshillash bashkiake ose komunale, që përfaqësojnë jo më pak se një të tretën e popullsisë së një qarku, kanë të drejtë të kërkojnë zhvillimin e një referendumi për një çështje të qeverisjes vendore në nivel qarku.*

Konsultimi Publik si formë pjesëmarrje e shoqërisë në vendimmarrje e disiplinuar me Ligj

Ligji Nr. 146/2014 *“Për njoftimin dhe konsultimin publik”*, është i organizuar në 6 Krerë, dhe që në hyrje të tij (në Kreun I – Dispozitat e Përgjithshme), ka parashikuar se: *“Ky ligj përcakton rregullat procedurale që duhen zbatuar për të garantuar transparencën dhe pjesëmarrjen e publikut në proceset politikë-bërëse dhe vendim-marrëse nga organet publike”* (10)

Konsultimi publik në veçanti, nënkupton tërheqjen e mendimeve dhe sugjerimeve të palëve të interesuara për përmbajtjen dhe përmirësimin e projekt-aktit, nga momenti i publikimit të projekt-aktit deri në miratimin përfundimtar të tij. (11)

Ligji e shtrin zbatimin vetëm kundrejt projekt-ligjeve, projekt-dokumenteve strategjike kombëtare dhe vendore, si dhe politikave me interes të lartë publik. Ndaj duhet theksuar se ligji automatikisht përjashton nga zbatimi, proceset e vendim-marrjes që lidhen me: (12)

- a. çështjet e sigurisë kombëtare, për aq sa ato përbëjnë sekret shtetëror, sipas ligjit për informacionin e klasifikuar “sekret shtetëror”;
- b. marrëdhëniet ndërkombëtare dhe marrëveshjet dypalëshe dhe shumëpalëshe;
- c. aktet administrative individuale dhe aktet administrative me karakter normativ, përveçse kur me ligj të veçantë parashikohet ndryshe;
- ç. aktet normative, me fuqinë e ligjit, të miratuara në Këshillin e Ministrave;
- d. emergjencën civile;
- dh. çështjet e tjera përjashtimore të parashikuara me ligj.

Parashikimet e Ligjit “Për njoftimin dhe konsultimin publik” në lidhje me detyrimin e organeve publike për marrjen e masave të nevojshme në mënyrë që të krijojnë mundësinë e pjesëmarrjes së publikut dhe të gjitha palëve të interesuara në procesin e njoftimit e të konsultimit publik.

Ligji vendos detyrimin e organeve publike për të publikuar në regjistrin elektronik të projekt-aktit:

- njoftimin për konsultim dhe të dhënat e lidhura me konsultimin e projekt-akteve;
- publikimin në programin e transparencës, sipas Ligjit Nr. 119/2014 *“Për të drejtën e informimit”*, planet vjetore të organeve publike që lidhen me procesin e vendimmarrjes;
- dhënie të informacionit në lidhje me procesin e njoftimit dhe të konsultimit publik në të gjitha fazat, duke filluar nga publikimi i projekt-aktit, marrjen e komenteve dhe rekomandimeve për përmirësimin e tij, organizimin e debateve publike e deri te miratimi i aktit përfundimtar.

10. Shiko Nenin 1, pika 2 (Objekti), të Ligjit Nr. 146/2014

11. Shiko Nenin 2, pika 5 (Përkufizime) të Ligjit Nr. 146/2014.

12. Shiko Nenin 4 (Kufizime) të Ligjit Nr. 146/2014

Organi publik, pas publikimit të njoftimit në regjistrin elektronik, mund të organizojë konsultime të drejtpërdrejta dhe takime publike me palët e interesuara.

Konsultimet e drejtpërdrejta dhe takimet publike me palët e interesuara dokumentohen me procesverbal. Procesverbali i takimeve publike, përbën dokument zyrtar.

Për konsultime veçanërisht të rëndësishme, si dhe kurdo që është e mundur, me vendim të organit publik, takimet publike transmetohen në median audiovizive publike për të mundësuar ndjekjen e tyre nga publiku i gjerë. Pavarësisht sa më sipër, organet publike nuk përjashtohen nga detyrimi për publikimin dhe konsultimin e projekt-akteve, sipas ligjeve të veçanta për funksionimin e tyre. (13)

Çdo projekt-akt publikohet në regjistrin elektronik për njoftimin dhe konsultimin publik. Ky regjistër është një faqe zyrtare interneti, e cila shërben si një pikë qendrore konsultimi, dhe nëpërmjet këtij regjistri sigurohet akses dhe ofrohet mundësia e komunikimit të të gjitha palëve të interesuara me organin publik. Kjo formë siguron dhe forcon barazinë për sa i përket aksesit në informacion dhe shërbim, duke pasur në vëmendje dhe nevoja specifike për persona apo grupime të caktuara. Krijimi dhe rregullat e administrimit të regjistrit elektronik për njoftimet dhe konsultimet publike përcaktohen nga Këshilli i Ministrave, me propozimin e ministrit përgjegjës. (14)

Parashikimet e Ligjit “Për njoftimin dhe konsultimin publik”, në lidhje me palët e përfshira në konsultimin publik.

Palët e interesuara në procesin e njoftimit e të konsultimit publik janë: (15)

- a. organet publike;
- b. shtetasit e Republikës së Shqipërisë dhe grupet e interesit;
- c. personat fizikë të huaj me vendqëndrim të përhershëm në Republikën e Shqipërisë, si dhe personat juridikë të huaj, të regjistruar në Republikën e Shqipërisë. (Personat e tjerë të huaj mund të marrin pjesë në procesin e konsultimit, në përputhje me marrëveshjet ndërkombëtare ose me kërkesë të drejtpërdrejtë të organeve publike, kur e çmojnë të nevojshme.)

Palët e interesuara në procesin e njoftimit dhe konsultimit publik kanë të drejtë të kërkojnë informacion për procesin e njoftimit e të konsultimit publik, përfshirë aksesin në projekt-akt me përjashtim të rasteve të proceseve të vendim-marrjes të cilat janë të përjashtuara nga zbatimi i këtij ligji; kanë të drejtë t’u propozojnë organeve publike fillimin e procedurës për hartimin dhe miratimin e projekt-akteve, sipas planit vjetor të procesit të vendim-marrjes, publikuar nga organi publik; si dhe kanë të drejtë t’u dorëzojnë organeve publike komente dhe rekomandime për projekt-aktet që janë në proces të njoftimit e të konsultimit publik. (16)

13. Shiko nenin 6, (Detyrimi për njoftimin dhe konsultimin publik), të Ligjit Nr. 146/2014

14. Shiko nenin 7 (Regjistri elektronik për njoftimet dhe konsultimet publike), të Ligjit Nr. 146/2014.

15. Shiko nenin 8 (Palët e interesuara), të Ligjit Nr. 146/2014

16. Shiko nenin 9 (Të drejtat e palëve të interesuara), të Ligjit Nr. 146/2014

Çdo organ publik cakton një person si koordinator të njoftimit dhe konsultimit publik, i cili është përgjegjës për bashkërendimin dhe administrimin e përgjithshëm të punës për garantimin e së drejtës së njoftimit e të konsultimit publik. (17)

Parashikimet e Ligjit “Për njoftimin dhe konsultimin publik”, në lidhje me rregullat e proçesit të njoftimit dhe konsultimit publik.

Njoftimi për projekt-aktet që do t’i nënshtrohen proçedurës së konsultimit publik bëhet nëpërmjet regjistrimit elektronik.

Në rastet kur organi publik e konsideron të nevojshme, njoftimi mund të kryhet edhe në një apo disa nga format e mëposhtme: (18)

- a. me postë elektronike;
- b. me lajmërim publik, i cili afishohet në ambientet e organit publik inicues;
- c. me një lajmërim në mediat audiovizive kombëtare, rajonale ose lokale;
- ç. me botimin në gazeta lokale ose në dy gazetatat më të lexuara në nivel kombëtar.

Marrja e komenteve dhe rekomandimeve në proçesin e konsultimit publik kryhet në një nga format e përmendura më sipër, si dhe në raste të caktuara në formë verbale dhe/ose me shkrim e të regjistruara në proçesverbalin e takimeve publike.

Organi publik, në raste të veçanta, mund të mbledhë informacione dhe/ose opinione paraprake nga grupet e interesit përpara se të nisë proçesin e hartimit të aktit përkatës. Në fazat fillestare, organi publik, kur e gjykon të nevojshme, publikon në një nga format e parashikuara më sipër një njoftim paraprak për aktin që do të hartojë për të siguruar informacione nga palët e interesuara. Çdo palë e interesuar mund t’i përgjigjet njoftimit paraprak brenda afateve të parashikuara në këtë ligj, duke dorëzuar komente dhe rekomandime. (19)

Në njoftimin për fillimin e proçesit të konsultimit publik duhet të përcaktohen të paktën:

- a. arsyet e nevojshme për nxjerrjen e projekt-aktit, si dhe ndikimi që ai do të ketë;
- b. afati, vendi dhe mënyra me të cilën palët e interesuara paraqesin ose dërgojnë rekomandimet e tyre;
- c. adresa e kontaktit të koordinatorit për njoftimin dhe konsultimin publik të organit publik përmbledhjen e rekomandimeve e të komenteve për projektaktin;
- ç. vendi dhe data e organizimit të takimit publik në rastet kur organi publik vendos për organizimin e tij.

Aksesi në dokumentacionin e nevojshëm që lidhet me projekt-aktin sigurohet edhe sipas mënyrës së përcaktuar në legjislacionin në fuqi për të drejtën e informimit. (20)

17. Shiko nenin 10 (Koordinatori i njoftimit dhe konsultimit publik), të Ligjit Nr. 146/2014

18. Shiko nenin 11 (Mënyrat e njoftimit dhe marrja e komenteve dhe rekomandimeve), të Ligjit Nr. 146/2014.

19. Shiko nenin 12 (Njoftimet paraprake) të Ligjit Nr. 146/2014.

20. Shiko nenin 13 (Përmbajtja e njoftimit në lidhje me nismën vendim-marrëse), të Ligjit Nr. 146/2014.

Palët e interesuara që do të konsultohen, pajisen me informacionin e nevojshëm për t'u krijuar atyre mundësinë të kontribuojnë në mënyrën më efektive të mundshme në procesin e përgatitjes së projekt-aktit në rrugë elektronike dhe/ose postare.

Krahas dokumenteve përkatëse, në varësi të kompleksitetit, volumit dhe karakteristikave të tjera të projekt-aktit, sigurohen shpjegime për qëllimin, problemet që do të trajtohen, idetë e përgjithshme, ndryshimet kryesore dhe/ose alternativat e mundshme dhe, për aq sa është e mundur, studime apo analiza që janë kryer për hartimin e projekt-aktit. (21)

Ligji parashikon një afat kohor specifik mbi kohën e arsyeshme që palët e interesuara duhet të dërgojnë komentet dhe rekomandimet e tyre pranë organit publik. Konkretisht këto afate janë:

- a. brenda 20 ditëve pune nga data e njoftimit për procesin e njoftimit paraparak;
- b. brenda 20 ditëve pune nga data e njoftimit për procesin e njoftimit e të konsultimit publik.

Për akte veçanërisht komplekse ose të rëndësishme, sipas vendimit të organit publik, afati për dërgimin e komenteve mund të zgjatet deri në 40 ditë pune nga data e njoftimit. (22) Organi publik mund të zgjasë afatin për dërgimin e komenteve ose mund të ripërsëritë fazën emarrjes së komenteve e të rekomandimeve në rastet kur organi publik nuk është i kënaqur me cilësinë e komenteve të përfuara; apo kur në komentet dhe rekomandimet e dhëna janë ngritur çështje të reja të rëndësishme që nuk kanë qenë pjesë e konsultimit fillestar. (23)

Gjatë periudhës së konsultimit, nisur nga rëndësia e projekt-aktit dhe interesi i lartë publik, organi publik mund të organizojë takime publike, ku palët e interesuara paraqesin opinionin e tyre dhe të dhëna për projekt-aktin që do të hartohet.

Palëve të interesuara, të ftuara për të marrë pjesë në takimet publike, u jepet koha e nevojshme për përgatitje. Në çdo rast, ato informohen jo më pak se 20 ditë pune përpara takimit publik, duke u vënë në dispozicion kopje të projekt-aktit që do të diskutohet. (24)

Konsultimi në takime publike është i hapur

Njoftimi për organizimin e takimeve publike bëhet sipas mënyrave të njoftimit, të cituara më sipër, në këtë përmbledhje. (25) Përfaqësuesi i organit publik, që drejton takimin, në përputhje me rregullat e organit publik, u ofron pjesëmarrësve mundësinë për të shprehur mendimin e tyre për çështjet që diskutohen. Në çdo takim publik mbahet procesverbal, i cili arkivohet pranë organit publik. Nëse konsiderohet e nevojshme, takimi publik mund të regjistrohet. Procesverbalet dhe regjistrimet e takimeve publike mund të bëhen publike sipas kërkesës së paraqitur, në përputhje me legjislacionin në fuqi për të drejtën e informimit mbi dokumentet zyrtare.

21. Shiko nenin 14 (Informacioni që nevojitet të sigurohet), të Ligjit Nr. 146/2014

22. Shiko nenin 15 (Afati për dorëzimin e komenteve dhe rekomandimeve), të Ligjit Nr. 146/2014

23. Shiko nenin 16 (Zgjatja dhe përsëritja e fazës së konsultimit), të Ligjit Nr. 146/2014

24. Shiko nenin 17 (Njoftimi për takime publike), të Ligjit Nr. 146/2014

25. Shiko nenin 18 (Pjesëmarrja në takimet publike), të Ligjit Nr. 146/2014.

Komentet dhe rekomandimet e marra gjatë procesit të konsultimit publik grumbullohen nga koordinatori i njoftimit dhe konsultimit publik të organit publik përkatës në një mënyrë të strukturuar dhe transparente.

Shqyrtimi i komenteve dhe rekomandimeve kryhet nga organi publik përgjegjës për hartimin e projekt-aktit, i cili vendos për pranimin ose refuzimin e rekomandimeve të marra nga palët e interesuara të konsultuara. (26)

Projekt-aktet shoqërohen me një përmbledhje të rekomandimeve të pranuar. Nëse rekomandimet e palëve të interesuara nuk janë pranuar, atëherë organi publik paraqet një përmbledhje të arsyeve për mospranimin e tyre në një nga format e njoftimit, të cituara më sipër në këtë përmbledhje.

Organet publike janë të detyruara të hartojnë dhe të publikojnë raporte vjetore për transparencën në procesin e vendim-marrjes, ku përfshihet informacion për: (27)

- a. numrin e akteve të miratuara nga organi publik përkatës gjatë vitit referues;
- b. numrin e përgjithshëm të rekomandimeve të marra nga palët e interesuara;
- c. numrin e rekomandimeve e të komenteve të pranuar dhe të refuzuara gjatë procesit të vendim-marrjes;
- ç. numrin e takimeve publike të organizuara.

Parashikimet e Ligjit “Për njoftimin dhe konsultimin publik”, në lidhje me kompetencat dhe procedurat për shqyrtimin e ankesave

Nëse palët e interesuara vlerësojnë se organi publik ka cenuar të drejtën e tyre për njoftim dhe konsultim publik (28), si dhe kur nuk janë respektuar afatet e parashikuara në këtë ligj, mund të ankohen:

- a. pranë titullarit të organit publik përgjegjës për procesin e njoftimit dhe konsultimit publik, kur projekt-akti nuk është miratuar ende;
- b. pranë Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, brenda 30 ditëve nga data e miratimit të aktit.

Organi publik përgjegjës, me marrjen e ankesës, merr masa të menjëhershme për korrigjimin dhe reflektimin e vërejtjeve të paraqitura në ankesën e palës së interesuar. Në çdo rast, autoriteti publik njofton palën e interesuar për masat e marra dhe e fton të japë komentet dhe rekomandimet për projekt-aktin.

Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, me marrjen e një ankese, i kërkon ankuesit dhe organit publik, kundër të cilit është bërë ankesa, të paraqesin parashtrime me shkrim brenda 10 ditëve. Kur e sheh të përshtatshme, Komisioneri organizon një seancë dëgjimore publike me pjesëmarrjen e palëve.

26. Shiko nenin 19 (Shqyrtimi i komenteve dhe rekomandimeve), të Ligjit Nr. 146/2014.

27. Shiko nenin 20 (Raportet për transparencën në procesin e vendim-marrjes), të Ligjit Nr. 146/2014

28. Shiko nenin 21 (Procedurat për shqyrtimin e ankesave), të Ligjit Nr. 146/2014

Në përfundim të shqyrtimit, Komisioneri, kur arrin në përfundimin që ka shkelje të dispozitave të këtij ligji, i propozon organit publik përgjegjës marrjen e masave administrative ndaj personit/personave përgjegjës, sipas legjislacionit për shërbimin civil në fuqi.

Në një këndvështrim të përgjithshëm Ligji 146/2014 është një arritje për Shqipërinë dhe garanton nëpërmjet shumë parashikimeve pjesëmarrjen e publikut në procese vendimarrëse duke i dhënë mundësinë reale e propozimit dhe dëgjimit të propozimeve të tyre. Problemi është se rezulton jo efektiv në rastin e mos respektimit të procedurave nga ana e autoriteve publike, të njoftimit apo të transparencës, duke lënë hapësira abuzimi mbi mosdijeninë e qytetarëve mbi draftimin e një akti. Në këtë mënyrë i vetmi instrument që parashikon Ligji është ankimimi pranë Komisionerit për të Drejtën e Informimit, i cili mund të vendosë vetëm mase ndëshkimore kundrejt autoritetit apo personit që nuk ka bërë të mundur repektimin e procedurave të ligjit. Kjo masë e parashikuar nuk është e plotë pasi në thelb nuk cenon vlefshmërinë e aktit. Ndërkohë që do të ishte efektiv parashikimi i një dispozite i cili do të parashikonte në mënyrë ekspresive mundësinë e shpalljes së pavlefshmërisë së aktit në rastin kur ai nuk ka qenë objekt konsultimi publik. Në këtë mënyrë do të garantohej efektivisht detyrueshmëria që kanë organet publike për të bërë pjesë shoqërinë në konsultimin për nxjerrjen e akteve normative.

Një problematikë e dytë që lidhet me këtë ligj është edhe fakti që mbeten jashtë konsultimit publik edhe aktet nënligjore me karakter normativ, ku përfshihen në pjesën më të madhe aktet e pushtetit ekzekutiv.

Pushteti vendor dhe pjesëmarrja

Edhe pse shteti shqiptar ka dështuar në rregullimin në mënyrë të qartë dhe funksionale të referendumit, Kuvendi ka mundur pjesëmarrjen aktive të qytetarëve në vendimmarrje në disa fusha për të cilat është konsideruar e rëndësishme nje pjesëmarrje e tillë.

Pushteti vendor zë një vend të rëndësishëm në organizimin territorial dhe administrativ publik, duke bërë të mundur një afrim më të madh të pushtetit me qytetarët, një llogaridhënie më të madhe të organeve publike, me qëllim ofrimi shërbimesh më cilësore dhe efektive.

Në këtë kontekst rëndësi e veçantë i dedikohet pjesëmarrjes qytetare në procese të ndryshme vendimarrëse të organeve të vetëqeverisjes vendore. Ligji 139/2015 *“Për vetëqeverisjen vendore”*, i ndryshuar, vendos si një nga misionet e këtij pushteti edhe *“nxitjen efektive të pjesëmarrjes gjithëpërfshirëse të bashkësisë në qeverisjen vendore”*.⁽²⁹⁾ Instrumenti nëpërmjet të cilit organet e qeverisjes vendore duhet të realizojnë pjesëmarrjen e qytetarëve, përveç referendumit vendor, është ai i konsultimit.

29. Neni 16/1 Ligji 139/2015 *“Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara të garantojnë pjesëmarrjen publike në procesin e vendim-marrjes”*.

Sipas këtij Ligji, konsultimi “është proces institucional këshillimi ndërmjet qeverisjes qendrore dhe vetëqeverisjes vendore, transparent dhe i drejtpërdrejtë, për informimin, këshillimin e shkëmbimin e opinioneve për politikën, legjislacionin e normat që rregullojnë vetëqeverisjen vendore, i cili zhvillohet rregullisht dhe në mënyrë të vazhdueshme, sipas procedurave dhe një strukture të përcaktuar”. Për të mos e lënë këtë instrument krejtësisht në diskrecionin e organeve të pushtetit vendor, Neni 16/1 e parashikon si të detyrueshme garantimin e pjesëmarrjes publike në proceset vendimarrëse, (30) e gjithashtu të detyrueshme përcaktimin e një koordinatori për njoftimin dhe konsultimin publik. (31)

Në këtë linjë neni 18 i Ligjit 139/2015 bën një parashikim shumë të rëndësishëm për sa i përket pjesëmarrjes qytetare nëpërmjet instrumentit të konsultimit publik, duke e përcaktuar atë si domosdoshmërisht të detyrueshme dhe të pashmangshëm sidomos në lidhje me disa vendimarrje shumë të rëndësishme nga ana e Këshillit Bashkiak, si edhe duke shpjeguar çfarë mund të konsiderohen forma të konsultimit publik.

Së pari, parashikohet absolutisht i detyrueshëm konsultimi publik nga ana e Këshillit për vendimet që lidhen me: (32)

- Zgjedhjen e komisioneve të brendshme dhe miratimin e Rregullores së Brendshme të Këshillit Bashkiak;
- Miratimin e Buxhetit vendor dhe ndryshimeve të tij, si dhe numrit total të punonjësve të Bashkisë;
- Miratimin për tjetërsimin apo dhënien në përdorim të pronave të Bashkisë, të tretëve;
- Vendosjen e taksave dhe tarifave vendore;
- Miratimin e normave, standardeve, kritereve për rregullimin e funksioneve në lidhje me garantimin e interesit publik.

Dedikimi i një parashikimi të veçantë në lidhje me detyrueshmërinë e konsultimit publik për këto kompetenca të Këshillit, na lë të kuptojmë që legjislatori ka dashur ta konsiderojë si të pashmangshëm procesin e konsultimit në këto fusha, por ka dhe më shumë. Mosrespektimi i kësaj dispozite, duke mos e kryer konsultimin publik, do të mund të shërbente për shpalljen absolutisht të pavlefshme të vendimit të Këshillit Bashkiak. Pavarësisht se një parashikim i kësaj pavlefshëmrie nuk është bërë ekspresivisht në këtë Ligj, insistimi i dispozitës mbi detyrueshmërinë e konsultimit mbi këto vendimarrje specifike e nënkupton këtë gjë.

Së dyti, nga ana tjetër është e rëndësishme të kuptojmë çfarë ka parasysh legjislatori kur parashikon konsultimin publik në këto raste. Format e parashikuara i referohen takimeve të hapura me banorët dhe grupet e interesit, takime me specialistë, takime me institucione të interesuara, takime me organizata jofitimprurëse, ose nëpërmjet referendumit vendor. (33)

30. Neni 16/1 Ligji 139/2015 “Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara të garantojnë pjesëmarrjen publike në procesin e vendimarrjes”.

31. Neni 16/2 Ligji 139/2015 “Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të caktojë koordinatoren për njoftimin dhe konsultimin publik, në përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për njoftimin dhe konsultimin publik”.

32. Neni 18/1 Ligji 139/2015 “Këshilli bashkiak ose këshilli i qarkut, përpara shqyrtimit dhe miratimit të akteve, zhvillon seanca këshillimi me bashkësinë, të cilat janë të detyrueshme për rastet e parashikuara në nenet 54, shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, dhe 77, shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, të këtij ligji.

33. Neni 18/2 Ligji 139/2015 “Këshillimi me publikun, në çdo rast, bëhet sipas mënyrës së përcaktuar në rregulloren e këshillit, duke përdorur një nga format e nevojshme, si takimet e hapura me banorët e grupet e interesit, takime me specialistë, me institucione të interesuara dhe organizata jofitimprurëse ose nëpërmjet marrjes së nismës për organizimin e referendumeve vendore”.

Problemi që lind me këtë parashikim është se ligji i parashikon format e konsultimit publik si alternative dhe jo si kumulative. Në këtë kontekst mjafton ezaurimi i vetëm njëres nga këto forma, duke mbajtur veçmas referendumin vendor i cili në të vërtetë nuk është mjet konsultimi, që të konsiderohet i ezauruar detyrimi i Këshillit për konsultimin publik. Ndërkohë, do të kishte qenë më efektive dhe garantuese nëse secila nga këto forma do të kish detyruese për Këshillin para miratimit të akteve, sidomos në lidhje me buxhetin, taksat dhe tarifrat dhe tjetërsimin dhe dhënien në përdorim të pronave të Bashkisë.

Së treti Ligji 139/2015 i jep një rol shumë të rëndësishëm rregullores së brendshme të këshillit për shume rregullime, detajime të pjesëmarrjes së publikut, si në nismat qytetare ashtu edhe në konsultimin publik. Në këtë kontekst nevojitet një hulumtim mbi faktin nëse të gjitha bashkitë i kanë rregulluar këto aspekte në rregulloret e tyre si dhe nëse mënyra e rregullimit është e përshtatshme dhe mjaftueshëm e qëartë për të qenë e aplikueshme. Është i nevojshëm krijimi i një modeli mbi rregullat për nisma qytetare dhe konsultimet publike në pushtetin vendor, i cili do të shërbejë si shtrat për të gjitha rregulloret e bashkive në këtë aspekt. Gjithashtu nevojitet që të informohen komunitetet përkatëse mbi këto të drejta dhe mënyrën e ushtrimit të tyre duke i dhënë zë parashikimeve në rregullore.

Aktivizmi qytetar solidar, vullnetar dhe ekonomik

Një dimension më i mëvonshëm i pjesëmarrjes qytetare në punët publike dhe me një kontekst të fortë social, parashikohet në dy Ligje të miratuara në vitin 2016.

Ligji 45/2016 “Për vullnetarizmin”, parashikon në qëllimin e tij “regullimin ligjor të vullnetarizmit, me qëllim rritjen e angazhimit qytetar dhe rritjen e pjesëmarrjes së individëve në jetën sociale për përmirësimin e cilësisë së jetës në komunitet, si dhe zhvillimin e vlerave të solida-ritetit njerëzor”.

Ligji 65/2016 “Për ndërmarrjet sociale në Republikën e Shqipërisë ka për qëllim:

- punësimin, në kuadër të njohjes së të drejtës themelore të individit për të pasur burime të mjaftueshme jetese, në përputhje me dinjitetin njerëzor;
- ofrimin e mundësive të punësimit për personat, të cilëve mosha, shëndeti dhe gjendja familjare nuk u lejon një disponueshmëri aktive në tregun e punës;
- ofrimin e mallrave dhe shërbimeve në forma të larmishme dhe me cilësi të mirë, duke siguruar mundësi të përshtatshme dhe të arritshme për individët me nevoja të veçanta, si dhe duke shënuar një hap thelbësor drejt barazisë gjinore, pasi këto shërbime lehtësojnë pjesëmarrjen e grave në tregun e punës;
- integrimin ekonomik e social të grupeve në nevojë, duke nxitur frymën e përgjegjshmërisë, solidaritetit dhe kohezionit shoqëror në komunitet.

Ndër të tjera, ky Ligj parashikon edhe dimensionin kolektiv të ndërmarrjeve sociale, duke përfshirë në anëtarësi dhe vendimmarrje aktorë të tjerë, të tillë si punonjësit, vullnetarët, përdoruesit e shërbimeve dhe blerësit e mallrave, organet e qeverisjes vendore dhe çdo aktor tjetër të interesuar për të kontribuar në realizimin e një projekti të zhvillimit lokal.

PËRFUNDIME

Kushtetuta e Shqipërisë dhe ligjet shqiptare parashikojnë dimensione të ndryshme të pjesëmarrjes qytetare në vendimmarrjen dhe politikëbërjen e organeve publike. Instrumentat pjesëmarrës janë të shumëllojshme dhe të gjitha kërkojnë parashikime ligjore dhe nënligjore për implementimin e tyre.

Së pari - Legjislatori shqiptar i ka kushtuar një rëndësi të veçante parimit të transparencës dhe të drejtës së informimit. Duhet pasur parasysh që Kushtetuta parashikon në nënin 23 të saj që e drejta e informimit është e garantuar. “Kushdo ka të drejtë, në përputhje me ligjin, të marrë informacion për veprimtarinë e organeve shtetërore, si dhe të personave që ushtrojnë funksione shtetërore dhe kujtdo i jepet mundësia të ndjekë mbledhjet e organeve të zgjedhura kolektive”. Është e kuptueshme që shumë pak pjesëmarrje qytetare aktive do të ishte e mundur nëse nuk garantohet transparenca dhe e drejta e informimit për individët dhe gjithë shoqërinë. Kjo është bërë e mundur si nëpërmejt Ligjit 119/2014 “Për të drejtën e informimit”, por edhe nëpërmjet shumë ligjeve të tjera në fusha të veçanta. Gjithashtu për ta bërë efektive këtë të drejtë është parashikuar edhe një autoritet i posaçëm siç është Komisioneri për të Drejtën e Informimit, i cili ka kompetenca të gjera për garantimin e kësaj të drejte.

Së dyti - Parimi i transparencës dhe e drejta e informimit kanë për qëllim kryesor dijeninë që qytetarët duhet të kenë mbi veprimtarinë e organeve publike, por jo vetëm. Funksion i rëndësishëm i tyre është që të bëjnë të mundur pjesëmarrjen efektive të qytetarëve në aktivizëm duke ndikuar në politikëbërje dhe vendimmarrje. Siç u evidentua një nga instrumentat më të fuqishëm vendimmarrës është ai i referendumit i cili i lejon qytetarët që të bëhen pjesëmarrës në vendimet më të rëndësishme në jetën e vendit, që nga ndryshimet kushtetuese e deri tek ato ligjore dhe vendimet e pushtetit vendor. Edhe pse një instrument kaq i fuqishëm ndikues, paradoksalisht referendumi në shqipëri është përdorur shumë pak dhe gjithsesi asnjëherë pas miratimit të Kushtetutës së 1998. Një ndikim negativ në këtë mos përdorim të këtij instrumenti ka dhe mospasja vullnet e legjislatorit për një rregullim të mirëfilltë ligjor. Parashikimi i tij si një shtojcë në Kodin Zgjedhor të vitit 2003 në referim të dispozitave procedurale për zgjedhjet, të cilat shpesh herë rezultojnë të pazbatueshme për referendumet, duke krijuar kështu edhe paqartësi, si edhe mosrregullimi i detajuar çka gjeneron shpesh herë papërgjegjshmëri nga organi administrues i procesit referendar, i cili jo shpesh herë ka frenuar edhe ato pak tentativa qytetare për referendum, ka sjellë një perceptim të dobët dhe demoralizues tek qytetarët të mjetit më të fuqishëm pjesëmarrës që rendi kushtetues parashikon. Në lidhje me këtë nevojitet një Ligj i ri me të gjitha parashikimet, i plotë dhe me parashikim përgjegjësishë për organet publike, në mënyrë që ti jepet jetë referendumit dhe qytetarët ta përdorin atë si mjet thelbësor i ushtrimit të sovranitetit të tyre.

Së treti - Nevojë për legjislacion të ri ka edhe nisma qytetare për propozim ligjesh. Edhe kjo mundësi e qytetarëve për t'u bërë iniciatorë propozues të akteve ligjore nuk ka gjetur përdorim, si pasojë e faktit që ka munguar gjithmonë në rendin juridik shqiptar një Ligj rregullues i shfrytëzimit të kësaj të drejte të njohur nga Kushtetuta.

E njëjta gjë mund të thuhet edhe për mundësinë e qytetarëve për nisma propozuese të akteve normative në pushtetin vendor, ku rezulton që nuk ka një rregullim të mirëfilltë dhe gjithësi nevojitet një studim i thelluar për të parë nëse bashkitë e kanë të parashikuar në rregulloret e tyre dhe nëse parashikimet janë të mjaftueshme për ta bërë instrumentin efektivisht të përdorshëm.

Së katërti - Hapa para janë bërë në proceset e konsultimit publik në fazat e para miratimit të akteve normative. Miratimi i një Ligji të posaçëm që parashikon në mënyrë të detajuar garantimin e pjesëmarrjes publike në fazë konsultimi ka krijuar kushtet për një ndikim konkret të qytetarëve në vendimmarrje. Gjithësi, edhe pse një Ligj i bërë mirë, i mungon forca imponuese kundrejt organeve publike mbi detyrimin që ato kanë për njoftimin dhe kryerjen e konsultimeve publike. Sidomos kjo vihet re, në rastet kur tashmë akti është miratuar, duke parashikuar vetëm masë sanksionuese kundrejt punonjësit përgjegjës por asgjë në lidhje me mundësinë e rrëzimit të aktit për shkak të mosrespektimit të parashikimeve të këtij Ligji. Nga ana tjetër, aktet normative të Këshillit të Ministrave nuk kanë detyrimin e nënshtrimit ndaj një konsultimi publik i pasojë e parashikimi të nenit 4 të këtij Ligji i cili përjashton nga fusha e zbatimit “aktet administrative me karakter normativ”.

Në këtë kontekst do të ishte e rekomandueshme që të përfshihen edhe aktet nënligjore normative në fushën e zbatimit të këtij Ligji, si edhe ti jepet konsultimit publik domosdoshmëri procedurale në nxjerrjen e aktit, duke bërë të mundur që mosrespektimi i konsultimit publik të mos ndëshkojë thjeshtë më masë administrative një punonjës, por të shërbejë për të shpallur pavlefshmërinë e të gjithë aktit.

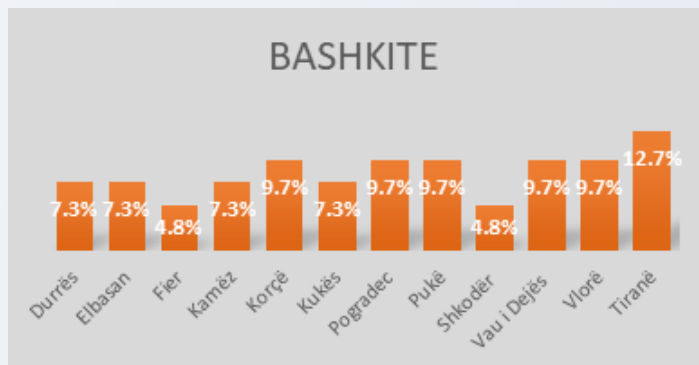
Së pesti - Shembuj të mirë, pikërisht të të qënit një kusht procedural i pashmangshëm i konsultimit publik i gjejmë në Ligjin 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”, i ndryshuar, dhe paketës së ligjeve për çështjet mjedisore. Në këto ligje legjislatori shprehet ekspresivisht dhe specifikisht mbi rastet kur konsultimi publik është i detyrueshëm dhe kusht paraprak për miratimin e aktit. Kjo vërehet si në nenin 54 të ligjit 139/2015, por edhe në Ligjin 10440/2011 “Për Vlerësimin e Ndikimit në mjedis”, i ndryshuar, si edhe në Ligjin 91/2013 “Për Vlerësimin Strategjik Mjedisor”.

Së gjashti - Nevojitet një uniformim i rregulloreve të bashkive në lidhje me mjetet pjesëmarrëse të qytetarëve në konsultimin publik, me procedura të qarta dhe përcaktim detyrimesh dhe organesh përgjegjëse. Gjithashtu nevojitet që mënyrat që parashikon Ligji 139/2015 për konsultimet publike të mos konsiderohen alternative por kumulative.

GJETJET NGA ANKETIMI ME BASHKITË

Bashkitë e përfshira në anketim

Anketimi me bashkitë sjell qasjen e 42 drejtuesve dhe nëpunësve të pushtetit vendor përfaqësues të 12 njësive vendore në mbarë vendin, përfshirë bashkitë Elbasan, Durrës, Fier, Kamëz, Korçë, Kukës, Pogradec, Pukë, Shkodër, Tiranë, Vau i Dejës dhe Vlorë. Sondashi synon të shtjellojë situatën aktuale në lidhje me pjesëmarrjen qytetare në proceset konsultuese dhe vendimarrëse, si dhe elementë të tjera që lidhen me qeverisjen e mirë në nivel vendor.

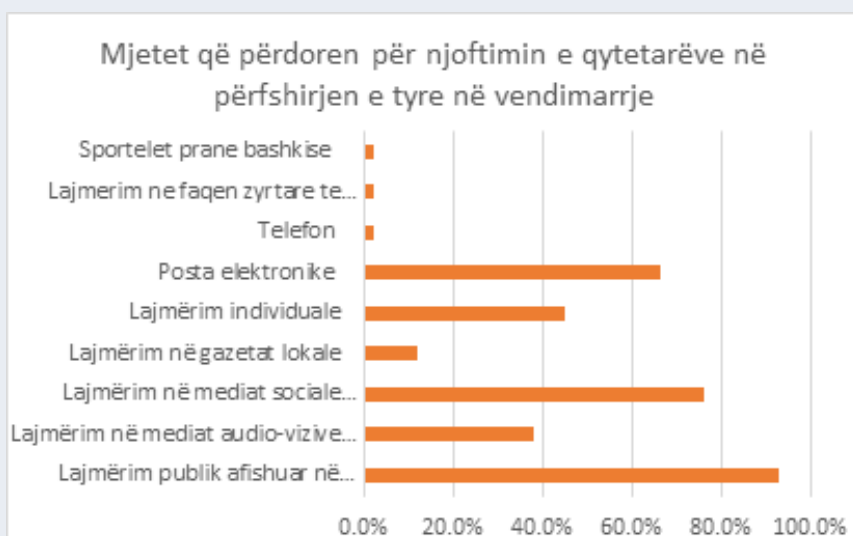
Të intervistuarit janë punonjës vendorë të drejtorive dhe sektorëve të ndryshëm që kanë të bëjnë me procese që lidhen me qytetarët të tilla si strukturat përgjegjëse për marrëdhëniet me publikun/qytetarët, njoftimin dhe konsultimin publik, të drejtën e informimit, shërbimet publike e sociale, por edhe zv/kryetarë të bashkive dhe sekretarë të këshillave bashkiakë.

Më konkretisht, shpërndarja e të intervistuarve sipas bashkive në këtë anketë është si më poshtë: Elbasan 3 punonjës, Durrës 3, Fier 3, Kamëz 3, Korçë 3, Kukës 3, Pogradec 3, Pukë 4, Shkodër 3, Tiranë 6, Vau i Dejës 4 dhe Vlorë 4.

Instrumentat për lajmërimin/njoftimin e qytetarëve

Ligji 146/2014 "Për njoftimin dhe konsultimin publik", parashikon një sërë detyrimesh dhe përgjegjësishtë në lidhje me format dhe mjetet që institucionet publike duhet të venë në dispozicion për të krijuar dhe mundësuar pjesëmarrjen e publikut dhe grupeve të interesit në procesin e njoftimit e përfshirjen e tyre në konsultim e vendimarrje.

Të pyetur se cilat janë format që përdoren për njoftimin e qytetarëve, bie në sy se forma më e përdorur është ajo klasike, shpalljet në vende publike. Lajmërimi publik i afishuar në ambjentet e bashkisë zë 39% të zgjedhjes të të intervistuarve. Duke njohur rëndësinë dhe fuqinë e përhapjes së lajmit përmes mediave sociale në ditët e sotme, bashkitë nuk mbeten mbrapa në përdorimin e tyre ndaj njoftimet në faqen zyrtare të Facebook-ut të Bashkisë zënë 32%.

Ka filluar vitet e fundit të përdoret shumë nga bashkitë edhe lajmërimi përmes postës elektronike/e-mail (28%), pasuar nga një formë tjetër tradicionale siç janë njoftimet individuale përmes telefonit apo kontaktit të drejtpërdrejt (19%), ndjekur nga lajmërimet në mediat audio-vizive lokale 16% dhe ato në gazetën apo publikimet e bashkisë. Sipas të anketuarve, qytetarët lajmërohen edhe pranë sporteve të bashkisë sa herë që ata drejtohen pranë tyre për të marrë shërbimet e nevojitura.

Lajmërimet në stendat e bashkisë dhe online gjatë periudhës 2019-2020

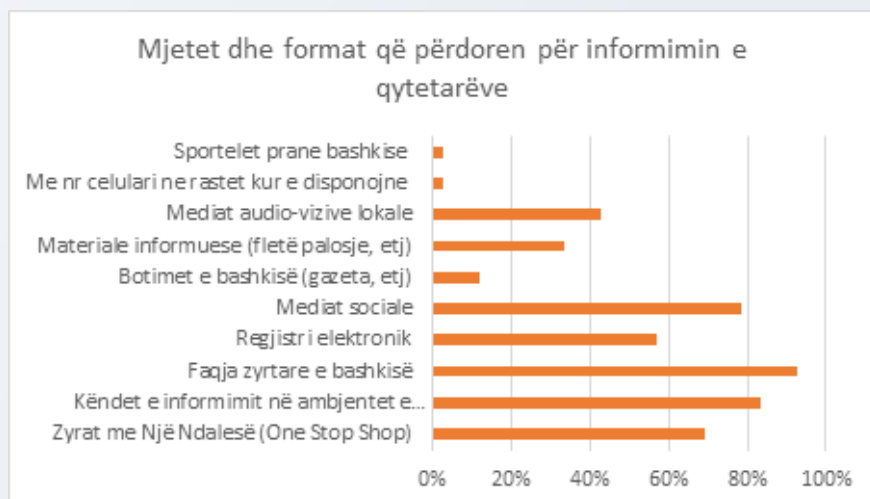
Anketimi nxjerr në pah që kryesisht bashkitë e mëdha janë më të rregullta në nxjerrjen dhe dokumentimin e lajmërimeve të të gjitha formave. Nëpunësit vendorë shprehen se njoftimet publikohen në faqen e web-it zyrtar, në Facebook dhe në stendën e afishimeve, por nuk ka të dhëna të sakta për numrin e tyre. Përgjithësisht ato disponojnë vetëm të dhëna totale mbi publikimet që kryhen në stendat e bashkive. Statistikat më të sakta duket se vijnë nga Bashkia e Tiranës, ku ka të dhëna të detajuara si për numrin ashtu edhe për llojet e njoftimeve, ndërkohë që ka bashki të mëdha të cilat nuk janë në gjendje të ndajnë statistika në lidhje me tematikën e lajmërimeve që bashkia bënë në mënyrë të rregullt. Vërehet që këshillat bashkiak si të bashkive të mëdha ashtu edhe të vogla kanë të dhëna të sakta për numrin e saktë të lajmërimeve të cilat edhe përkohë me numrin e mbledhjeve të këshillave vendorë. Më konkretisht rezultatet e raportuara sipas bashkive janë:

Bashkia Tiranë: Gjatë vitit 2019 janë nxjerr 4,155 lajmërimet dhe në vitin 2020 numërohen 3,257. Këtu përfshihen: publikimi i datave të mbledhjeve të KB-së (45 të tilla); publikimi i datave/orarit/vendit të dëgjësave publike për projekt buxhetet, projektin e sheshit "Skënderbej", Teatrin Kombëtar; projektet strategjike që kalojnë në territorin e Bashkisë Tiranë; thirrje për shoqërinë civile për përcaktim prioritetesh fushash për projekte sociale; vlerësim nevojash në NJA; dëgjësat publike në QK. **Bashkia Shkodër** raporton afërsisht 360 postime/vit, të cilat nuk specifikohen nëse janë thjesht postime në Facebook apo lajmërimet për pjesëmarrjen e publikut në procese konsultimi e vendimmarrëse. **Bashkia Vlorë:** Në tabelat e lajmërimeve publikohet çdo njoftim, por hapësira në dispozicion është shumë e vogël. Njoftimet publikohen online gjithashtu në mediat sociale ose/dhe në faqen e bashkisë. Çdo fund publikohen në tabelat e lajmërimeve njoftimet për takimet e buxhetimit me pjesëmarrje dhe konsultimi i paktës fiskale (4 njoftime/vit, 8 në total). Këshilli Bashkiak ka publikuar mbi 20 njoftime. Bashkia Korçë: Gati çdo ditë publikohen njoftime që lidhen me aktivitete, shpallje të institucioneve drejtuar bashkisë, vende vakante, por nuk ka një numër të caktuar të tyre. Gjatë kësaj periudhe Këshilli Bashkiak ka nxjerr 12 njoftime. Njoftimet për konsultimet publike të buxhetimit dhe paketës fiskale publikohen çdo fund viti në stendën e bashkisë, ëeb -in dhe Facebook-un zyrtar të Bashkisë.

Bashkia Vau i Dejës: Bashkia mbi publikuar mbi 70 lajmërimet dhe Këshilli Bashkiak 32 njoftime publike. **Bashkia Elbasan** raporton vetëm 24 njoftime të publikuara për vitin 2019 dhe 18 për vitin 2020. **Bashkia Kamëz:** Bashkia ka nxjerr 25 njoftime gjatë kësaj periudhe dhe Këshilli Bashkiak 25. **Bashkia Kukës:** Vetëm Këshilli Bashkiak ka publikuar 7-8 njoftime. **Bashkia Pogradec:** Sipas punonjësve vendorë janë nxjerrë gjithsej 25 lajmërimet. Çdo mbledhje e këshillit bashkiak është realizuar online dhe publikuar në faqen FB zyrtare të Bashkisë. **Bashkitë e Fierit, Durrësit dhe Pukës** nuk raportojnë fare statistika në lidhje me lajmërimet në vende publike online. Sipas tyre ato janë të shumta dhe realizohen në të gjitha format, si online ashtu edhe fizike (afishime) në ambientet e Bashkisë, njërive administrative dhe në ambiente publike lehtësisht të aksesueshme, por nuk ka statistika.

Mjetet dhe format e përdorura për informimin e qytetarëve

Ligji 119/2014 “Për të drejtën e informimit” rregullon të drejtën e njohjes me informacionin që prodhohet ose mbahet nga autoritetet publike dhe sipas këtij ligji institucionet publike (njësitë e vetëqeverisjes vendore në këtë rast) duhet të punojnë për garantimin e të drejtës së informimit dhe transparencën. Pikërisht për ushtrimin e këtij funksioni dhe detyrimi ligjor u pyetën përfaqësuesit e pushtetit vendor dhe përgjigjet tregojnë që ka ende punë për të bërë në këtë drejtim.

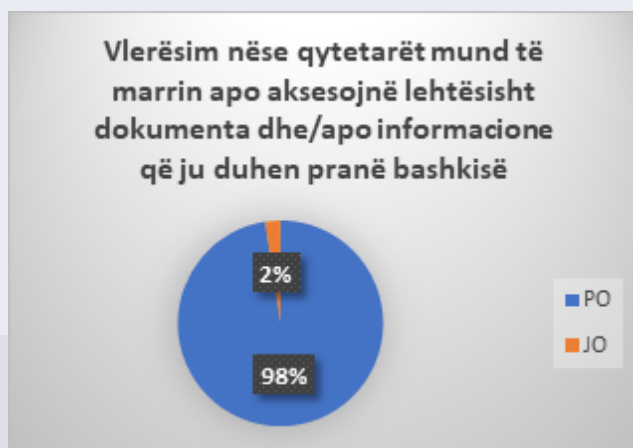

93% e të intervistuarve nga të gjitha bashkitë e përfshira në anketim përdorin dhe konsiderojnë faqen zyrtare të bashkisë si burimin kryesor të informimit për qytetarët. Siç u evidentua edhe në pyetjen më sipër, këndet e informimit në ambientet e bashkisë dhe të njësive administrative janë mjete të rëndësishme të njoftimit dhe informimit të komunitetit (83%),

pasuar nga mediat sociale (Facebook zyrtar) të cilat kanë gjetur përdorim të gjerë vitet e fundit ndër të tjera edhe për informimin e qytetarëve (rreth 79%). Mjetet e komunikimit dhe informimit tradicional të përdorura gjerësisht nga bashkitë në të shkuarën të tilla si mediat audio-vizive lokale (18%) e kanë humbur shkëlqimin dhe efektivitetin e tyre të dikurshëm krahasuar me mediat sociale.

Vihet re rëndësia e Zyrave me Një Ndalesë (One Stop Shop) edhe në aspektin e informimit, përveçse të ofrimit të shërbimeve pasi 69% e të intervistuarve e shohin si mjet të dobishëm të informimit të qytetarëve. Nuk mbetet pas edhe regjistri elektronik (24%), si detyrim ligjor për publikimin e informacioneve që lidhen me gjithë procesin e njoftimit dhe konsultimit publik, përfshirë programin e transparencës. Materialet informuese, si fletë palosjet, etj (14%), së bashku me botime të tjera të bashkisë, si psh gazeta apo periodikë (5%) - jo të gjitha bashkitë nxjerrin tanimë gazetatat e tyre – nuk duken të jenë format më të përdorura për informimin e qytetarëve

Qasja ndaj informacionit

E drejta e qasjes ndaj informacionit është një mjet kritik për pjesëmarrjen demokratike, mbikëqyrjen e administratës publike e monitorimin e korrupsionit dhe elementëve të rëndësishëm që lidhen me të, të tilla si transparenca e llogaridhënia. Ligji 119/2014 “Për të drejtën e informimit” përveç garantimit të së drejtës për informim, ka për qëllim edhe nxitjen e integritetit, të transparencës e të përgjegjshmërisë së autoriteteve publike.

Përveç detyrimit ligjor për përgatitjen e programeve të transparencës, NJQV-të duhet të venë në dispozicion të qytetarëve edhe informacion që bëhet publik pa kërkesë apo me kërkesë tyre. Është koordinatori/ja për të drejtën e informimit që mundëson të drejtën e qytetarëve për t’u njohur me informacionin publik brenda afateve dhe kushteve të përcaktuara me ligj.

Të pyetur për mundësinë e qytetarëve në qasjen apo marrjen lehtësisht ndaj dokumentave apo informacioneve që ju duhen pranë bashkisë, shumica dërrmuese e të intervistuesve nga bashkitë (rreth 98%) mendojnë që kjo e drejtë kushtetuese e qytetarëve përmbushet siç kërkohet e parashikohet nga ligji. Po kështu, në të njëjtën masë ata pohojnë se informacioni i dhënë prej tyre është i qartë dhe i kuptueshëm për qytetarin. Është detyrim i institucioneve publike të prodhojnë, publikojnë dhe ofrojnë informacion i cili është i thjeshtë dhe lehtësisht i kuptueshëm për qytetarin.

Kërkesë/ankesat e depozituara për periudhën 2019-2020

Bazuar në Ligjin 119/2014 “Për të drejtën e informimit”, koordinatori/ja për të drejtën e informimit pranë çdo institucioni (në këtë rast bashkitë) krijon, mban, publikon dhe përditëson regjistrin e kërkesave dhe përgjigjeve, ndërkohë që kanalet e komunikimit në lidhje me këtë aspekt të ligjit mund të përfshijnë burime të ndryshme: si sportelet e zyrës së informimit dhe ofrimit të shërbimeve për qytetarët, posta elektronike dhe posta tradicionale, etj.

Gjetjet nga kjo rubrikë shfaqin një dallim të qartë mes asaj që ndodh në bashkitë e mëdha (Bashkia Tiranë, Shkodër, Elbasan, Vlorë dhe Korçë) dhe të vogla në lidhje me dokumentimin dhe adresimin e nevojave që vijnë përmes kërkesë/ankesave të qytetarëve. Numri i lartë i kërkesë/ankesave të raportuara nga këto bashki, flet jo vetëm për numrin e lartë të banorëve dhe problematikave që territoret e këtyre bashkive mbulojnë, por edhe për përgjegjshmërinë në përmbushjen e detyrimeve ligjore në mbajtjen dhe përditësimin e regjistrit të kërkesave dhe përgjigjeve. Ndërkohë që vërehen shifra të ulta të raportuara edhe nga bashki të mëdha, siç ka edhe bashki të vogla që janë premtuese në qasjen e tyre ndaj kësaj përgjegjësie ligjore dhe institucionale.

Bashkia Tiranë: Të dorëzuara në Bashki viti 2019: 30.034 kërkesa/ankesa/aplikime dhe viti 2020: 25.842 kërkesa/ankesa/aplikime të ardhura nga grupe të ndryshme interesi - qytetarë/OSHC/biznese. Fushat kryesore: transporti, infrastruktura, bashkpronësia, emergjencat civile, shërbimi social, urbanistika, ndërtime pa leje, ankimim gjore, arkiva e gjendjes civile, programet e strehimit social, licensimi, pasuritë e paluajtshme, pastrimi, ndriçimi, UKT, etj.

Bashkia Shkodër: Afërsisht rreth 10 mijë kërkesa - ankesa nga qytetarë dhe nga biznese, por nuk specifikohen sa janë depozituar për secilin vit dhe sa prej tyre i drejtohen Këshillit Bashkiak.

Bashkia Elbasan: Të dorëzuara në Bashki në vitin 2019 - 5,969 kërkesa-ankesa dhe për vitin 2020 3,300 kërkesa-ankesa në lidhje me: urbanistikën - leje ndërtimi; konfliktet për pronën; azhurnimi i tokave; kërkesat për ASHP. Gjithashtu, Bashkia ka marr 90 kërkesa për informim në vitin 2019 dhe 35 në vitin 2020 nga qytetarë, gazetarë në lidhje me planin e menaxhimit të mbetjeve urbane, numrin e përfituesve gjatë pandemisë, fondin e mbledhur gjatë periudhës së pandemisë dhe tërmetit në 2019, informacion për paketën fiskale, etj.

Bashkia Korçë: Të dorëzuara në Bashki në vitin 2019 - 600 kërkesë - ankesa nga qytetarët. Për vitin 2020, për shkak të pandemisë, pjesa më e madhe e shërbimeve është ofruar online. Të dorëzuara në Këshillin Bashkiak - 30 kërkesë - ankesa, kryesisht nga qytetarë, por dhe biznese.

Bashkia Vlorë: Të dorëzuara në Bashki në vitin 2019 - 435 kërkesa-ankesa në total dhe në vitin 2020 - 220 kërkesa dhe 23 ankesa. Të dorëzuara në Këshillin Bashkiak për periudhën 2019-2020 - 115 kërkesa dhe ankesa. Pjesës më të madhe të tyre ju është kthyer përgjigje me shkrim, ndërsa të tjerat kanë marrë përgjigje gojarisht ose me telefon nga specialistët e drejtorive përkatëse ose KB. Është e vështirë të besohet se bashki të mëdha si **Bashkia Durrës** (sidomos me situatën e tërmetit dhe rindërtimit) ka regjistruar për vitin 2019 vetëm 47 kërkesa dhe për vitin 2020 61. Po kështu **Bashkia Fier** ka regjistruar vetëm 66 kërkesa - ankesa gjatë vitit 2020.

Sipas **Bashkisë Pogradec** vetëm Këshilli Bashkiak ka marr 47 kërkesa, por nuk specifikohen vitet se kur. **Bashkia Vau i Dejës** raporton 27 ankesa/kërkesa të regjistruara në sistem, por sipas intervistuesve ka edhe të tjera të dorëzuara në sekretari apo me postë (të cilat me sa duket nuk janë futur në regjistrin e kërkesave dhe përgjigjeve). **Bashkia Kukës** 19 kërkesa - ankesa. **Bashkia Kamëz** 10 ankesa dhe **Bashkia Pukë** 10 kërkesa për emergjencat civile nga qytetarët - kërkesa për rikonstruksione dhe ankesa për menaxhimin e zonës rurale.

Kërkesat për inspektimin e dokumenteve zyrtare gjatë periudhës 2019 - 2020

Edhe në këtë rubrikë vërehet ndryshimi mes bashkive të mëdha dhe të vogla në lidhje me këtë përgjegjësi. Vërehet që ka patur kërkesa për vënien në dispozicion të vendimeve të Këshillit Bashkiak edhe pse këto vendime publikohen në faqen zyrtare të bashkive, sapo kryhet verifikimi i ligjshmërisë së tyre nga Institucioni i Prefektit të Qarkut. Bie më shumë në sy **Bashkia Vlorë** ku përfaqësuesit e bashkisë shprehen se rreth 45 % e 435 kërkesave (ose rreth 200 të tilla) të marra gjatë vitit 2019 janë për inspektim të dokumentave zyrtare.

Bashkia Tiranë: 35 inspektime për vitin 2019 dhe 2020 (nuk specifikohet nga kush) dhe 7 kërkesa për vënien në dispozicion të vendimeve të Këshillit Bashkiak Tiranë; **Bashkia Fier:** 37 kërkesa për vitin 2020 (nuk specifikohet nga kush); **Bashkia Kamëz:** 15 kërkesa për Bashkinë dhe 10 për Këshillin Bashkiak.

Bashkia Elbasan: 6 kërkesa për vitin 2019 dhe 2 kërkesa në vitin 2020 nga Komisioneri për të Drejtën e Informimit e Mbrojtjen e të Dhënave Zyrtare dhe Bashkia Korçë: vetëm 1 kërkesë Këshilli Bashkiak. **Bashkitë Durrës, Pukë, Pogradec, Shkodër dhe Vau i Dejës** - pavarësisht se pohojnë se janë inspektuar të paktën nga institucioni i Prefektit, shprehen se nuk kanë evidenca

Iniciativa qytetare dhe peticionet gjatë periudhës 2019 - 2020

Neni 20 i Ligjit 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore" sanksionon të drejtën e komuniteteve të territoreve të bashkive për iniciativa qytetare. Bazuar në ligj jo më pak se një për qind e banorëve të këtyre komuniteteve, nëpërmjet përfaqësuesve të autorizuar, kanë të drejtë të paraqesin për vendimmarrje në këshillin bashkiak iniciativa qytetare për çështje që janë brenda juridiksionit të njësisë së vetëqeverisjes vendore. Kohët e fundit janë krijuar edhe rregullore të brendshme të bashkive në lidhje me iniciativën qytetare, të cilat janë miratuar në disa bashki e në të tjerat jo.

Pavarësisht që kjo e drejtë ligjore ekziston prej vitesh, qytetarët nuk janë në dijeni të saj dhe praktika e peticionit është akoma në hapat e para. Vlen për t'u theksuar kontributi i organizatave partnere të rrjetit të Olof Palme të cilat kanë punuar për ndërgjegjësimin dhe mobilizimin e komuniteteve ku ato funksionojnë (bashki pjesë edhe e këtij studimi) në të ushtruarin e të drejtës së tyre.

Ajo që vërehet nga të dhënat e anketimit është që qytetarët kanë ndërmarrë peticione kryesisht në bashkitë e mëdha, por ajo që mungon është informacioni mbi rezultatet e këtyre peticioneve. Psh., **Bashkia e Tiranës**, si territor i madh me 850,530 banorë (Burimi: Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile, 2020) raporton një numër të lartë peticionesh, 40 për vitin 2019 dhe 30 në vitin 2020 të ndërmarrë kryesisht nga grup banorësh dhe biznesesh. Por nuk ofrohet asnjë shpjegim se çfarë është bërë me këto peticione, a u është kthyer përgjigje qytetarëve dhe kanë marr zgjidhje çështjet e ngritura. Edhe bashki të tjera të mëdha si **Korça e Shkodra** konfirmojnë depozitim të peticioneve të cilat janë adresuar për të marrë zgjidhje, por nuk specifikojnë as numër apo rezultat të këtyre peticioneve.

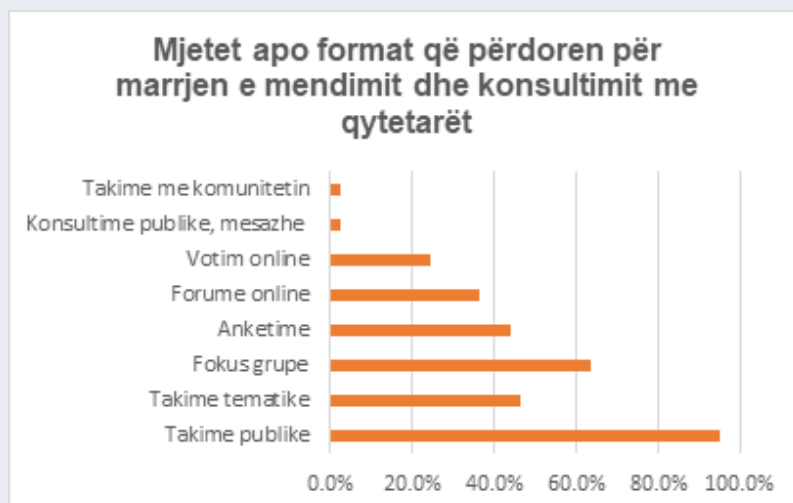
Praktikë e mirë që duhet përmendur është ajo e **Bashkisë Vlorë**, ku nga 5 peticionet e drejtuara institucionit të Bashkisë gjatë viti 2020, 4 prej tyre jo vetëm që i kanë kaluar gjithë shkallët e konsultimit dhe shqyrtimit, por edhe kanë marrë rrugëzgjidhje. Vetëm një peticion është kthyer mbrapsht për mos kompetencë të Bashkisë për çështjen në fjalë. Peticionet janë bërë nga qytetarët dhe organizata lokale të shoqërisë civile dhe janë si më poshtë: 1. Kalimi i kopshtit me drekë në Orikum nga Forumi i Pavarur i Grave Orikum; 2. Mbrojtja e Pyllit të Sodës nga grupi i OSHC lokale; 3. Rregullimi i infrastrukturës tek 7 Pallatet në Ujë të Ftohtë, nga banorët dhe OSHC lokale; 4. Shërbimi publik ne infrastrukturë, nga banorë të Lagjes "Hajro Çakëri". 5. Peticion nga Organizata me Komunitetin për Ndryshim.

Bashkia Pogradec raporton 2 peticione, 1 nga të rinjtë dhe 1 nga bizneset lokale; **Bashkia Elbasan** - 1 peticion në vitin 2020 nga komuniteti Rom, **Bashkia Fier** - 1 peticion nga organizata Epoka e Re dhe të rinjte për nderhyrje në segmentin hyrës të urës në qendër të qytetit. **Bashkia Kukës** - 1 peticion nga Qendra për Progres Rinor. Ndërsa përfaqësuesit e intervistuar të bashkive Durrës, Vau i Dejës dhe Pukë shprehen që nuk janë në dijeni të ekzistencës së peticioneve në këto bashki.

Mjetet dhe format për marrjen e mendimit dhe konsultimit me komunitetin

Konsultimi publik është një proces i rëndësishëm i pjesëmarrjes qytetare në vendimarrje dhe element i rëndësishëm i demokracisë në të gjitha nivelet e saj. Ai garantohet nga një kuadër i plotë ligjor dhe këtu përmendim Ligjin 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik” dhe Ligjin 139/2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”. Të dy këto ligje mbështesin dhe nxitin pjesëmarrjen efektive gjithëpërfshirëse të komunitetit në qeverisjen vendore. Njësitë e qeverisjes vendore duhet të përdorin mjetet dhe format e duhura për proceset konsultuese me qytetarët, të cilat janë trajtuar edhe në këtë pyetje.

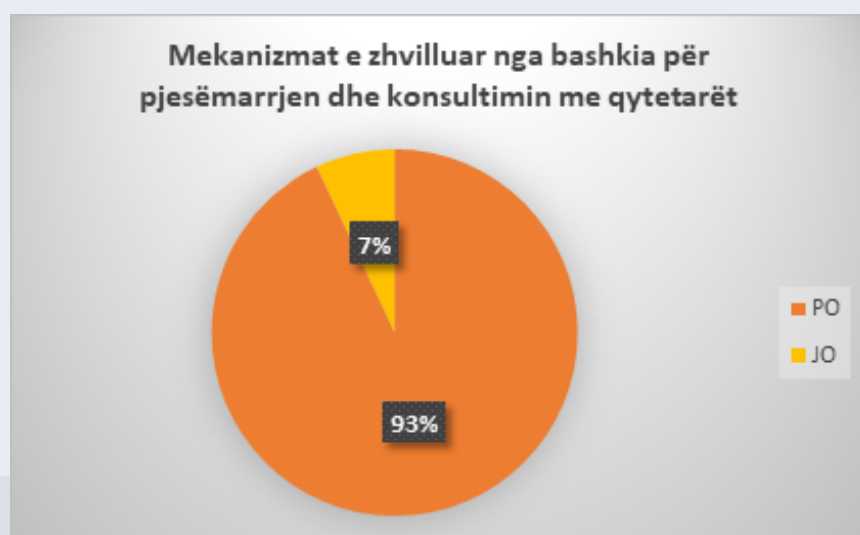
Edhe pse në kohë pandemie dhe pamundësie për të qenë fizikisht pranë komunitetit, 95% e të intervistuarve bëjnë zgjedhje të tyre të parë takimet publike si formën më të përdorur dhe më efektive për vjeljen e mendimit qytetar, ndjekur nga diskutimet në fokus grupe (63%), takimet tematike (46%) dhe anketimet (44%). Megjithatë, situata Covid 19 dhe pasojat që la pas i detyruan bashkitë, si të gjithë ne me jetët tona, të bëheshin

krijuese dhe të përdornin formate të pafrekuentuara më parë, si forumet online (15%) dhe votimet online (10%). Është e rëndësishme që bashkitë të rritin përdorimin e instrumentave të tilla të cilat duhet të kthehen tashmë në normalitet me rëndësinë që ka marr bota dixhitale në kohët e sotme.

Mekanizmat apo proceset e pjesëmarrjes dhe konsultimit me qytetarët

Në kuptim dhe zbatim të Ligjit 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore dhe zbatimit të parimit të subsidiaritetit dhe të drejtës së informimit njësitë e vetëqeverisjes vendore duhet të kujdesen të realizojnë përfshirjen e publikut në proceset konsultuese dhe vendimmarrëse. Në lidhje me këtë përfaqësuesit e bashkive të përfshirë në anketim u pyetën se cilat ishin proceset dhe mekanizmat e pjesëmarrjes dhe konsultimit me komunitetin.

Të intervistuarit u shprehen në masën gati 93% se përdorin mekanizma e procese të pjesëmarrjes dhe konsultimit në nivel vendor. Por kur u kërkohet të specifikojnë se cilat janë këto, duket se ka konfuzion mes konceptit të mekanizmave/procese dhe mjeteve specifike që duhen përdorur për vënien në punë të këtyre mekanizmave apo realizimin e proceseve të kërkuara.

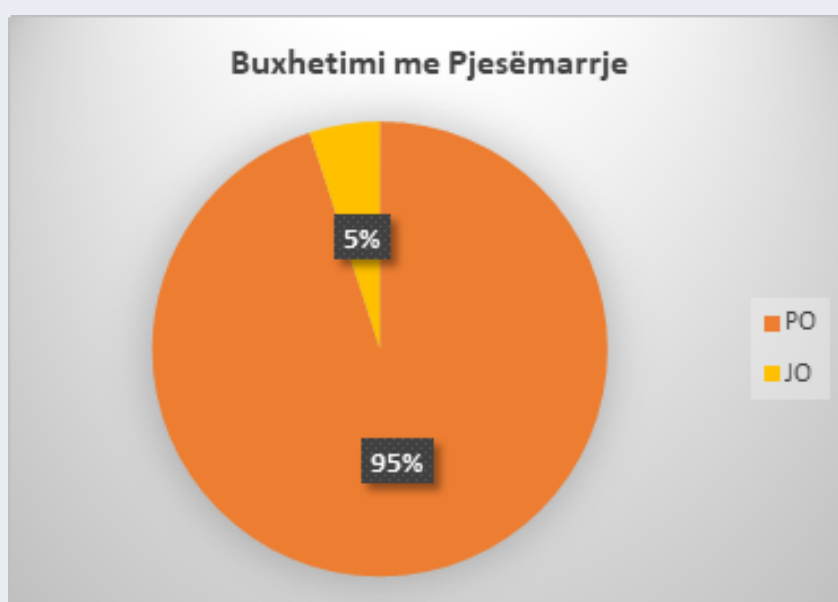
Të intervistuarit përmendin kryesisht buxhetimin me pjesëmarrje, qoftë atë vjetor, ashtu edhe për PBA-në, si mekanizmin kryesor të pjesëmarrjes dhe konsultimit me qytetarët, por në asnjë prej tyre nuk përmendet buxhetimi i përgjegjshëm gjinor. Sipas tyre, dëgjesat dhe takimet publike (një herë në javë sipas Bashkisë Shkodër) janë përdorur gjerësisht në qytet dhe çdo njësi administrative edhe për konsultimin e çështjeve me ndikim për komunitetin, të tilla si projektet dhe investimet e mëdha, plani social (Bashkia e Tiranës), etj.

Një mekanizëm tjetër i përdorur nga bashkitë, imponuar edhe nga rrethanat e kohëve të fundit që lidhen me Covid 19, është e-Qeverisja. Të intervistuarit nga bashkitë konfirmuan përdorimin e anketimeve dhe votimit online për identifikimin e nevojave dhe prioriteteve të qytetarëve. Mbledhjet e hapura të këshillit bashkiak (online gjatë vitit 2020) konsiderohen nga të pyeturit si një instrument efektiv i komunitetit, madje Bashkia Vlorë dhe Bashkia Elbasan shprehen se realizohen takime të hapura nga komisionet e ndryshme të KB, si ato të financave dhe të peticioneve dhe iniciativave qytetare, për konsultimin vendimeve të rëndësishme.

Buxhetimi me pjesëmarrje

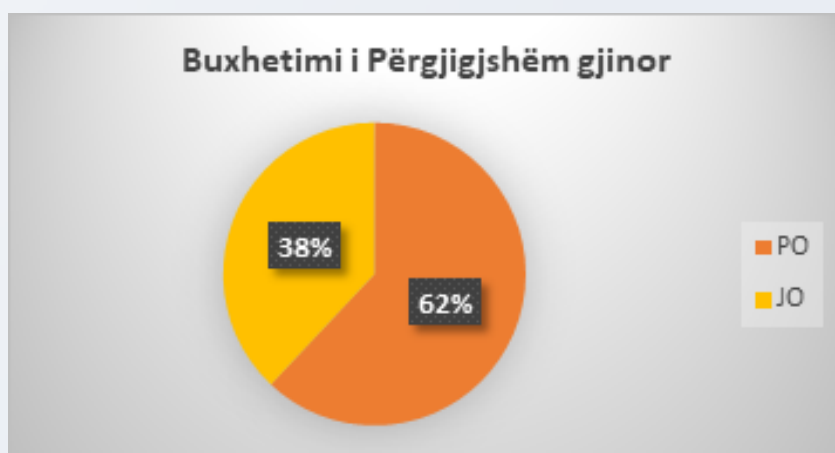
Buxhetimi me Pjesëmarrje është një mekanizëm i demokracisë direkte dhe forma më e përhapur e pjesëmarrjes qytetare, siç pohohet edhe nga të përfaqësuesit e bashkive në pyetjen e mësipërme. Ai garantohet nga një kuadër i plotë ligjor dhe institucional dhe synon të orientojë pushtetin drejt qytetarit. Buxhetimi me Pjesëmarrje nuk është thjesht një proces mekanik i zbatimit projekteve të dala nga nevojat dhe prioritetet e qytetarëve. Ai duhet të konsiderohet si një mjet efektiv për përmirësimin e funksionalitetit të vetëqeverisjes në nivel vendor dhe forcimin e bashkëpunimit midis pushtetit vendor dhe komunitetit. Siç konfirmohet edhe në pyetjet paraardhëse, Buxhetimi me Pjesëmarrje është mekanizmi më i përdorur dhe efektiv për sigurimin e pjesëmarrjes dhe kontributit qytetar në vendimmarrje në nivel vendor dhe kjo pohohet nga 95% e të intervistuarve.

Pjesëmarrja e qytetarëve në procesin e buxhetimit në nivel qendror dhe lokal, si nëpërmjet konsultimit publik ashtu edhe atij të monitorimit të shpenzimeve ka për qëllim të rrisë transparencën e institucioneve publike dhe të monitorojë rezultatet e veprimtarisë së tyre në lidhje me financat publike.

Buxheti i përgjegjshëm gjinor

Organet qeverisëse, si qendrore ashtu edhe lokale, duhet të sigurohen që politikat dhe programet duhet të kenë parasysh dhe përfshijnë perspektivën gjinore për të realizuar një përfaqësim dhe adresim të barabartë të nevojave të grave dhe burrave. Një formë është dhe Buxheti i Përgjegjshëm Gjinor (BPGJ) dhe ka të bëjë me përcaktimin se ku nevojat e burrave dhe grave janë të njëjta dhe ku ato ndryshojnë. Kur nevojat janë të ndryshme edhe alokimet duhet të jenë të ndryshme. Buxheti i Përgjegjshëm Gjinor ka pak kohë që realizohet në bashkitë shqiptare. Këtë e konfirmojnë edhe gjetjet e anketimit, ku sipas të intervistuarve, vetëm 62% e bashkive të përfshira në të e përdorin si mekanizëm, ku ndër to mund të përmendim bashkitë e mëdha si Tiranë, Durrës, Elbasan, Korçë, Shkodër, Vlorë dhe një bashki të madhësisë relativisht të vogël si ajo e Kukësit. Bashkitë e tjera shprehen që nuk e bëjnë buxhetim të përgjegjshëm gjinor.

Numri dhe tematika e konsultimeve publike gjatë periudhës 2019- 2020

Konsultimi publik është mekanizëm i rëndësishëm i pjesëmarrjes qytetare në të cilin qytetarët duhet të dëgjohen por edhe të reagojnë në lidhje me një vendim të rëndësishëm. Organizimi i tyre duhet të programohet me kujdes për të realizuar informimin, dëgjimin dhe tërheqjen e opinionëve të sa më shumë qytetarëve. Konsultimi publik si proces duhet të bëjë reflektimin e mendimit qytetar në buxhetet dhe programet qeverisëse me synim përmirësimin e vendimmarrjes dhe qeverisjes.

Të pyetur për numrin e konsultimeve publike bashkitë pjesë e anketimit deklarojnë kryesisht ato lidhen me numrin e takimeve në njësitë administrative dhe lagjet e një njësisë administrative qendër (qytet) dhe tematika kryesore që prevalon është buxheti (buxheti me pjesëmarrje) dhe paketat fiskale. Pothuaj në të gjitha bashkitë janë realizuar takime për buxhetin në lagje apo njësitë administrative të NJVQV-ve gjatë vitit 2019, ndërsa për vitin 2020 për shkak të pandemisë nuk kanë mundur të realizohen fizikisht por online. Numri i konsultimeve publike për bashkitë pjesëmarrëse në anketim është si më poshtë:

Në periudhën 2019-2020 Bashkitë Elbasan, Vlorë dhe Vau i Dejës 32 konsultime publike, Bashkia Tiranë 24 për vitin 2020, Bashkia Shkodër 20 (pa specifikuar vitin), Bashkia Korçë 12 në vitin 2020, Bashkia Kamëz 10 në vitin 2019, Bashkia Fier 5 në vitin 2020, Bashkia Kukës 6 dhe Bashkia Pogradec 4 (pa specifikuar vitin). Bashkitë Durrës dhe Pukë nuk kanë specifikuar numër konsultimes apo tematikat përkatëse.

Në lidhje me tematikat e konsultimeve vërehet se përvec takimeve dhe degjësave publike (fizike apo online) për projekt-buxhetin dhe paketën fiskale; çështje të tjera që kanë kërkuar konsultim publik kanë qenë: projektet infrastrukturore, ndryshime në PPV, strehimin, mjedisin, të rinjtë, komunitetin Rom, klubin e futbollit, etj

Në bashkitë Tiranë, Pogradec, Pukë dhe Vlorë gjejmë edhe pyetësorë të zhvilluar online, një praktikë kjo e cila mund të jetë e lidhur dhe me situatën e pandemisë së Covid 19, por që duhet të zhvillohet nga bashkitë si një proces gjithëvjetor për të rrokur sidomos të rinjtë dhe të rejtat si një tragjet grup përfitues përdorues i provuar i teknologjisë dhe medimeve sociale por dhe si një praktikë që të shërbejë edhe në raste emergjencash për marrjen e mendimit qytetar për kësi vendimmarrjesh.

Grupet e përfshira në konsultime

Ligji 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore ashtu si dhe ligje të tjera sektoriale theksojnë rëndësinë e përfshirjes dhe angazhimit qytetar në të gjitha proceset e planifikimit, hartimit, buxhetimit dhe konsultimit në nivel qendror dhe lokal. Pyetja e drejtuar nëpunësve vendor në lidhje me grupet e përfshira në konsultimet që institucioni i bashkisë organizon synon pikërisht mbledhjen e informacionit për këtë detyrim ligjor.

Sipas të intervistuarve bashkitë janë përpjekur të përfshijnë në proceset konsultuese gjithë komunitetin në territoret ku ato ushtrojnë aktivitetin e tyre. Sipas tyre vazhdimisht është synuar dhe kërkuar pjesëmarrja e të gjithë qytetarëve, por për çështje të veçanta janë ftuar dhe kanë marrë pjesë grupe të ndryshme të interesit, përfshirja e të cilëve ka qenë e domosdoshme në varësi edhe të tematikave të konsultimeve publike. Përfaqësuesit e bashkive shprehen se takimet dhe degjësat publike janë ndjekur nga banorë të zonave urbane dhe rurale të moshave, gjinive dhe etnive të ndryshme (sidomos përmendet komuniteti Rom dhe Egjiptian).

Bashkitë kanë bërë kujdes të përfshijnë në këto procese kategoritë e personave në nevojë dhe atyre të marginalizuara. Në grupet e synuara të interesit ata përmendin përfaqësues të OSHC-ve, të rinjve, grave, minoriteteve, të moshuarve, PAK, persona të papunë, etj. Bashki si Tirana e Vlora përmendin konsultime edhe me studentë e prindër/persona kujdestarë të nxënësve. Sipas përfaqësuesve të Bashkisë Tiranë janë realizuar konsultime edhe me përdorues të transportit urban, përdorues të biçikletave dhe korsive të dedikuara, si dhe turistë vendas dhe të huaj.

Pjesëmarrja në mbledhjet e këshillit bashkiak gjatë 2019 - 2020

Për shkak të situatës së krijuar nga pandemia dhe kufizimeve që ajo solli për të gjithë individët dhe institucionet, gjatë vitit 2020 ka qenë e pamundur prezenca fizike e qytetarëve dhe grupeve të interesit në mbledhjet e këshillave bashkiakë. Ato janë zhvilluar online, por edhe pse në kushte të paprecedenta, përfaqësuesit e KB të disa nga bashkive të përfshira në anketim pohojnë se prezenca në to ka qenë e konsiderueshme e disa se ka qenë thuajse e papërfillshme. Gjithsesi, transmetimi live në televizionet lokale i mbledhjeve të këshillit bashkiak në ka disa bashki bërë të mundur që shumë qytetarë t'i ndjekin mbledhjet ato.

KB i Bashkisë Vlorë shprehet se në këto konsultime kanë marrë pjesë rreth 1,500 qytetarë, ku rreth 25-30% e tyre kanë qenë vajza dhe gra. KB Bashkia Kamëz raporton pjesëmarrjen e rreth qytetarëve 1,200 qytetarëve, e cila duket një shifër e lartë krahasuar me bashkitë e tjera, por nuk përcakton nëse kjo është një shifër akumulative e periudhës 2019-2020 apo e njërit nga të dy vitet. Sipas KB të Bashkisë Vau i Dejës më shumë se 14 grupe interesi dhe me qindra qytetarë të interesuar kanë marrë pjesë në mbledhjet online, ndërsa në mbledhjet e KB Kukës rreth 60 qytetarë.

Sipas KB të Bashkisë Elbasan ka një përvojë të mirë ku përmendet Lëvizja Rome dhe Egjiptiane ka prezantuar një projekt për strehimin. Sekretarët e KB Fier dhe Pukë shprehen që pjesëmarrja e qytetarëve ka qenë shumë e ulët, por të dyja këto këshilla janë monitoruar nga të rinjtë e organizatave përkatëse rinore. Këshillat e tjerë të bashkive Durrës, Shkodër, Korçë dhe Pogradec shprehen se nuk kanë shifra të pjesëmarrjes së qytetarëve në këto takime.

Statistika mbi përfshirjen qytetarëve në qeverisjen vendore

Pavarësisht mangësive të evidentuara në raportimin e përfaqësuesve të bashkive në lidhje me këtë pyetje, vihet re përpjekje nga ana e bashkive të përfshira në anketim në lidhje me dokumentimin e proceseve konsultuese dhe mbajtjen e statistikave për numrin dhe llojin/kategorinë e qytetarëve të përfshirë në proceset planifikuese dhe konsultuese.

Statistika te bashkivemi përfshirjen e qytetarëve

Madje në disa nga bashkitë i gjen edhe të ndara sipas kategorive (gjini, moshë, grupe interesi, OSHC, njerëz në nevojë, njerëz me aftësi ndryshe, etj), shenjë progresi kjo krahasuar me vite të shkuara kur këto evidenca thuajse mungonin fare. Kjo tregon ekzistencën e formave apo procedurave të thjeshta të dokumentimit (si psh plotësimi i listave të pjesëmarrësve në takime), i cili është një hap pozitiv drejt një planifikimi e buxhetimi të kujdesshëm strategjik, bazuar në standarte ndërkombëtare të monitorimit dhe vlerësimit.

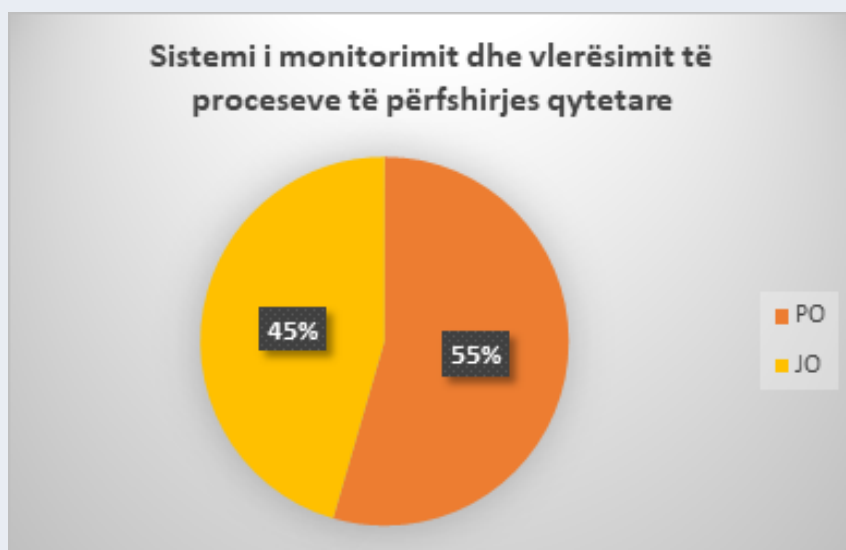
Më poshtë është një pasqyrë e statistikave që secila bashki e përfshirë në anketim ka raportuar:

Bashkia Vlorë: Shifra në total 1,500 (për vitin 2020 rreth 750), 25-30% vajza dhe gra, rreth 35% nga NJA, 10% OSHC, rreth 170 të rinj dhe rreth 30 subjekte. **Bashkia Kamëz:** Shifra në total 1,400 persona, 800 gra/600 burra, 400 subjekte private, 200 të rinj dhe 300 të papunë, 30 PAK. **Bashkia Elbasan:** Shifra në total 840 persona dhe ato të ndara sipas gjinisë (po nuk jepen statistika) dhe njësisive administrative (40% nga NJA). **Bashkia Tiranë:** Shifra në total 356 persona, të ndara sipas gjinisë (220 femra/136 meshku). Numri i OSHC të përfshira në proceset konsultuese është 56; numri i të rinjve është 59, të papunë 233, PAK 71 dhe të pastrehë 41. **Bashkia Fier:** Shifra në total rreth 120 persona, një pjesë e mirë janë të rinj (8-10/takim), ndërkohë që nuk ka shifra të tjera. Në vitet e tjera numri i qytetarëve të përfshirë arrin në konsultim publik arrin në 1,400 persona). **Bashkia Kukës:** Pavarësisht se konfirmohet që ka shifra (28-60), asgjë nuk është e specifikuar sipas ndarjes në moshë, gjini, grupe të synuara, etj. Bashkia Pukë: 15 të rinj dhe 1 OJF. **Bashkia Durrës, Bashkia Korçë, Bashkia Shkodër, Bashkia Pogradec** nuk kanë dhënë shifra.

Monitorimi dhe vlerësimi të proceseve të përfshirjes qytetare

Monitorimi dhe vlerësimi i proceseve të pjesëmarrjes qytetare, sigurisht mund të kryhet nga vetë bashkia, por përvojat më të mira në botë kërkojnë ekzistencën e monitorimit dhe vlerësimit të bazuar tek qytetarët. Ky proces do të mundësonte jo vetëm monitorimin e performancës së NJVQV-ve për përmirësimin e ofrimit të shërbimeve, efektivitetit dhe efikasitetit të shpenzimeve publike, por edhe forcimin e qeverisjes dhe demokracisë në nivel vendor, duke rritur kështu edhe besimin e qytetarëve. Ka shumë mjete me të cilat mund të kryhet monitorimi dhe vlerësimi, të tilla si pyetësoret, vlerësimi i komunitetit për qeverisjen (VKQ), auditimi apo monitorimi social, statistika të vendimeve të miratuara nga qytetarët dhe të zbatuara nga NJVQV-të, por nga bashkitë pjesëmarrëse në anketim nuk specifikohet asnjë mjet për kryerjen e këtij procesi.

Sërish shfaqet konfuzion sa i përket dokumentacionit që bashkitë përgatisin si procedura të mbarëvajtjes së punës së tyre. Për shembull nga të gjitha bashkitë përmendet raporti i performancës së buxhetit dhe raportet/analizat e drejtorive apo sektoreve të ndryshëm, të cilat konsiderohen si mjete të monitorimit dhe vlerësimit. Po kështu konsiderohen edhe komentet apo kërkesat e qytetarëve në mediumet online.

Bashkia Elbasan përmend dy rregullore të miratuara në Këshillin Bashkiak për takimet me publikun: *“Rregullorja për marrëdhëniet e KB me publikun dhe median”* dhe *“Për paraqitjen dhe shqyrtimin e ankesave, vërejtjeve, kërkesave, peticioneve dhe iniciativave qytetare”*. Ky mund të jetë rasti i shumë bashkive të tjera të cilat janë mbështetur nga projekte donatore për hartimin e këtyre rregulloreve, por si të tilla ato duken që kanë të bëjnë më tepër me rregullimin e procedurave të brendshme, sesa me monitorim dhe vlerësim të pjesëmarrjes qytetare.

Bordet, këshillat, komisionet dhe struktura komunitare

Ekzistenca e strukturave komunitare është shume e rëndësishme për realizimin e gjithpërfshirjes e sidomos të grupeve në risk dhe të marxhinalizuara, megjithatë jo nga të gjitha bashkitë marrim përgjigje të detajuar në lidhje me këto struktura. Ajo çfarë përmendet më tepër nga pëfaqësuesit e bashkive janë strukturat bashkiake si ndërmjetësi/ndërlidhësi komunitar siç parashikohet në Ligjin 139/2015 për Vetëqeverisjen vendore. Ata shprehen që këshillat komunitare dhe kryeplaku në njësitë administrative janë organizma të cilat kanë për detyrë raportimin dhe diskutimin e problematikave të ndryshme, informimin e banorëve, njoftimin e vendimeve specifike, kontrollin nga afër të zbatimit të projekteve, menaxhimin e ankesave, etj.

Përmendet ekzistenca e këshillave rinorë; strukturave komunitare në fshatra e njësi administrative; komisionet e këshillit bashkiak dhe këshillat vendorë të sigurise publike. Në Bashkinë Fier gjejmë një përvojë të mirë të komisionit këshillimor qytetar, i cili është pjesëmarrës edhe në mbledhjet e Këshillit Bashkiak, i cili në rast kundërshtimi kërkojnë nga ekzekutivi rishikimin e projektvendimit apo propozimit me ndryshimet e sugjeruara prej tyre dhe më pas e monitorojnë atë gjatë trajtimit në mbledhjen e radhës. Gjithsesi në përgjigjet e bashkive shihet një përzierje dhe mos saktësim në përgjigje, pasi nëpunësit e bashkive nuk arrijnë të specifikojnë apo bëjnë dallimin mes strukturave komunitare detyrim ligjor për ta edhe strukturat komunitare si bashkime vullnetare qytetarësh aktivë.

Marrëveshje bashkëpunimi me OSHC apo struktura komunitare

Për pyetjen a kanë marrëveshje me organizatat e shoqërisë civile apo struktura të tjera për mbështetjen e procesit, në pjesën më të madhe bashkitë konfirmojnë që ka, por pa ofruar specifika thelbësore. Në tërësi përgjigjet janë të përgjithshme, si përshembull: bashkia është e hapur për bashkëpunim me të gjithë organizat dhe OSHC-të vendore, kombëtare apo ndërkombëtare që kanë në fokus përmirësimin e jetës së qytetarëve, investimin në terren dhe nxitjen e qeverisjes së mirë. Në disa raste gjejmë specifika konkrete bashkëpunimi të tilla si: marrëveshje me grupet/këshillat vendorë të rinisë, me OSHC-të vendore, komunitetin Rom, etj.

Sfidat për zbatimin e mekanizmave të pjesëmarrjes qytetare

Bashkitë pjesëmarrëse në sondazh vlerësojnë si një nga vështirësitë më të mëdha për periudhën që analizojmë sfidat në drejtim të komunikimit të drejtëpërdrejtë me qytetarët si për shkak i ndikimit të pandemisë. Por asnjëra nga bashkitë nuk shprehet për platformat apo mekanizmat e tjera të përdorura për komunikimin me qytetarët. Sigurisht gjatë pandemisë bashkitë kanë marrë vendime për shërbime apo edhe vendime që lidhen me rialokime fondesh publike, por si dhe a është marrë mendimi qytetar nuk japin asnjë informacion.

Një tjetër sfidë e artikuluar nga stafet e bashkive pjesëmarrës në raport është siç dhe shprehen ata “niveli ulët i edukimit qytetar dhe mungesa e informimit të qytetarëve në lidhje me kompetencat e bashkive”. Qytetarët kërkojnë informacion dhe shërbime për aspekte të ndryshme të cilat nuk janë pjesë e kompetencave të pushtetit vendor. Kjo sfidë nxjerr në pah sërish mungesën e dokumentave strategjike apo planeve të veprimit për informimin e qytetarëve nga pushtetet vendore.

Nga bashkitë përmendet indiferentizmi i qytetarëve pjesëmarrës në takime nga njëra ane, dhe nga ana tjetër “shfrytëzimi” i takimeve publike për zgjidhjen e problemeve personale apo familjare, gjë që tregon se komunikimi brenda institucionit të bashkisë duhet të ketë mangësi.

Një tjetër sfidë është dhe largësia e NJA-ve në disa bashki, territori i të cilave pas RAT është shumë i madh dhe infrastruktura e komunikimit mungon. Pushtetet vendore kanë mision të tyre ofrimin e shërbimeve tek çdo qytetar sado larg qoftë ai, siç edhe duhet marrë parasysh zëri dhe mendimi i çdo qytetari.

REKOMANDIME PËR PËRMIRËSIMIN E PJESËMARRJES DHE PËRFSHIRJES QYTETARE

Burime të qendrueshme njerëzore dhe financiare: Nga ana e bashkive të përfshira në anketim kërkohet dhe rekomandohet **rritje e kapaciteteve njerëzore, burimeve financiare dhe infrastrukturën e përshtatshme për realizimin e pjesëmarrjes qytetare**, duke vënë kështu në dukje nevojën për përmirësim dhe rritje në këto bashki. Rritja e kapaciteteve të personave përgjegjës në bashki është një domosdoshmëri dhe do të ndikonte drejtpërsëdrejti në përmirësimin e të gjithë proceseve që lidhen me qytetarët.

Sugjerohet gjithashtu dhe **rritje e rolit të ndërlidhësave komunitarë dhe strukturave të tjera bashkiake** për informimin më të mirë të qytetarëve, dhe gjetja e platformave dhe rrugëve alternative të komunikimit për rastet si pandemia (emergjenca të ndryshme) për të realizuar komunikimin dhe përfshirjen qytetare.

Procese të standardizuara përmes rregulloreve dhe procedurave vendore të cilat garantojnë përfshirjen e qytetarëve në proceset e vendimmarrjes vendore është një nga rekomandimet e rëndësishme. Bashkitë dhe stafet përgjegjëse për realizimin e këtyre proceseve duhet të kenë në dispozicion **rregullore dhe procedura standarde dhe të miratuara në këshillin bashkiak** të cilat do ta lehtësonin dhe përmirësonin këtë proces.

NJVQV -të duhet të vënë në përdorim **mjete dhe mekanizma të pjesëmarrjes dhe angazhimit qytetar, të cilat duhet të jenë të thjeshta dhe realiste**. Mekanizmi, përveç thjeshtësisë, duhet të jetë efektiv dhe t'u sigurojë njerëzve mundësinë për të ndikuar në përdorimin e autoritetit dhe përgjegjësive lokale.

Planifikimi dhe ofrimi i infrastrukturës dhe kushteve të duhura (orar dhe vend takim i përshtatshëm dhe i arritshëm nga të gjitha grupet komunitare) në funksion të pjesëmarrjes, angazhimit dhe vjeljes së mendimit qytetar është esencial për sigurimin dhe jo kufizimin e pjesëmarrjes së barabartë të qytetarëve në takimet publike.

Rëndësi ka **zgjedhja me kujdes e formës dhe përmbajtjes** së diskutimit sepse qytetarët duhet të ndajnë që çështja synon të përmirësojë jetën e tyre dhe të familjeve të tyre. Është thelbësore që **burimet dhe strukturat në dispozicion të mundësojnë zgjidhjen e çështjeve jetësore të komuniteteve** sepse kështu do të sigurohej që përfshirja e tyre do të ishte më e lehtë dhe do të kërkonte më pak përpjekje.

Axhenda e takimit duhet t'u vihet paraprakisht në dispozicion pjesëmarrësve dhe formati i konsultimeve publike duhet të jetë interaktiv, në mënyrë që qytetarët të kenë mundësinë të shprehin mendimet e tyre, të bëjnë pyetje dhe të marrin përgjigje për to.

Takimet duhet të pasqyrohen në procesverbale, të cilat duhet të përfshijnë edhe statistika mbi pjesëmarrësit në takime. Treguesi i kësaj të fundit nuk është thjesht numri i qytetarëve pjesëmarrës, por lloji i përfaqësimit dhe pjesëmarrja aktive e tyre, pasi vetëm kështu mund të reflektohen interesat e të gjitha kategorive të qytetarëve.

Kuadri ligjor dhe institucional: Ndryshimet legjislative (sidomos si rrjedhojë e RAT) në përpjekje për rregullimin e strukture, kompetencave dhe mekanizmat e përfshirjes qytetare në qeverisjen vendore kërkojnë zbatimin e proceseve të cilat duhet të jenë konsistente jo kaotike. **Forcimi legjislativ institucional i pjesëmarrjes së qytetarëve është dhe duhet parë si një vlerë** - vetëm kështu krijohen kushtet për zhvillim të qëndrueshëm të vetëqeverisjes vendore.

Përfshirja interaktive, bashkëpunimi dhe rritja e rolit të OSHC-të dhe strukturave komunitare në të gjitha hallkat e procesit të konsultimit publik dhe jo vetëm me synim rritjen e ndërgjegjësimit të qytetarëve mbi domosdoshmërinë e pjesëmarrjes në vendimmarrje thekson rëndësinë e angazhimit të të gjithë aktorëve në nivel vendor. E gjitha kjo do të ndikonte në vendime më të përgjegjshme dhe të orientuara drejt qytetarit dhe do të rezultonte në rritje të pjesëmarrjes së komunitetit në këto procese.

Informimi i qytetarëve - është thelbësore të vlerësohet nëse **informacioni jo vetëm është publikuar, por dhe është teknikisht i disponueshëm për komunitetin** dhe është shumë e rëndësishme të garantohet **sigurimi i informacionit për të gjitha grupet e popullsisë.**

RRETH RRJETIT POP – PËRBALLJA E OFERTAVE POLITIKE

Rrjeti “Përballja e Ofertave Politike – POP”, synon të rrisë debatin publik dhe informacionin te qytetarët si dhe orientimin e platformave drejt nevojave dhe prioriteteve të tyre. Përmes aktiviteteve projekti synon të forcojë demokracinë shqiptare, duke nxitur transparencën dhe llogaridhënien. Përballja e Ofertave Politike - POP, është një nismë rrjetit të organizatave të shoqërisë civile shqiptare mbështetur nga “Olof Palme International Center” dhe “National Endowment for Democracy.” Anëtarët e Rrjetit POP janë organizatat si më poshtë:

- Qendra “Aleanca Gjimore për Zhvillim”, Tiranë;
- Qendra për Zhvillimin e Shoqërisë Civile, Durrës;
- Qendra Rinore Vlorë,
- Shoqata për Integrimin e Zonave Informale, Kamëz;
- Epoka e Re, Fier;
- Intelektualët e Rinj Shpresë, Shkodër;
- Lëvizja Rinore për Demokraci, Pukë;
- Qendra Rinore për Progres, Kukës,
- Rinia për Integrim, Aktivizim dhe Sensibilizim, Progradec.
- Gruaja në Zhvillim, Korçë
- Tjetër Vizion, Elbasan
- Hapa të Lehtë, Vau i Dejës

ANEKSI I

PYETËSORI ME DREJTUES DHE NËPUNËS TË BASHKISË

Bashkia _____
Drejtoria _____

1. Cilat janë mjetet që përdorni për njoftimin e qytetarëve në përfshirjen e tyre në vendimarrje? Ju lutem specifikoni (mund të bëni më shumë se një zgjedhje).

- ✓ Lajmërim publik afishuar në ambjentet e bashkisë
- ✓ Lajmërim në mediat audio-vizive lokale
- ✓ Lajmërim në mediat sociale (Facebook, etj)
- ✓ Lajmërim në gazetatat lokale
- ✓ Lajmërim individuale
- ✓ Posta elektronike (e-mail)
- ✓ Tjetër

2. Sa njoftime të publikuara në tabelat e lajmërimeve dhe online keni bërë gjatë periudhës 2019-2020? Ju lutem specifikoni.

3. Cilat janë mjetet dhe format që përdorni për informimin e qytetarëve. Ju lutem specifikoni (mund të bëni më shumë se një zgjedhje):

- ✓ Zyrat me Një Ndalesë (One Stop Shop)
- ✓ Këndet e informimit në ambjentet e bashkisë/njësive administrative
- ✓ Faqja zyrtare e bashkisë
- ✓ Regjistri elektronik
- ✓ Mediat sociale
- ✓ Botimet e bashkisë (gazeta, etj)
- ✓ Materiale informuese (fletë palosje, etj)
- ✓ Mediat audio-vizive lokale
- ✓ Tjetër

4. A kanë mundësi qytetarët të marrin apo aksesojnë lehtësisht dokumenta dhe/apo informacione që ju duhen pranë bashkisë?

Po Jo

5. A mendoni se informacioni i dhënë/ofruar është i qartë dhe i kuptueshëm?

Po Jo

6. Sa kërkesë ankesa keni marr në total gjatë periudhës 2019-2020? Ju lutem specifikoni fushat kryesore dhe burimin nga kanë ardhur ato (qytetarë/OSHC/biznese, etj.)

7. Sa kërkesa për inspektimin e dokumenteve zyrtare keni marrë gjatë periudhës 2019-2020?

8. A keni marrë gjatë 2019-2020 ndonjë peticion drejtuar Bashkisë nga qytetarët, OSHC apo struktura komunitare? Nëse po, ju lutem specifikoni sa dhe nga kush është bërë peticioni.

9. Cilat janë mjetet apo format që përdorni për marrjen e mendimit dhe konsultimit me komunitetin? Ju lutem specifikoni (mund të bëni më shumë se një zgjedhje):

- ✓ Takime publike
- ✓ Takime tematike
- ✓ Fokus grupe
- ✓ Anketime
- ✓ Forume online
- ✓ Votim online
- ✓ Tjetër

10. A zhvillon bashkia juaj ndonjë mekanizëm apo proces të pjesëmarrjes dhe konsultimit me qytetarët?

Po Jo

11. Nëse po, cilat janë ato?

12. A e përdor bashkia juaj Buxhetimin me Pjesëmarrje? Po Buxhetimin Gjinnor?

Po Jo

13. Sa konsultime publike të të gjitha formave keni bërë gjatë periudhës 2019-2020?

14. Për cilat çështjet, funksione, përgjegjësi apo shërbime janë realizuar konsultimet publike?

15. Cilat cilat kanë qenë grupet e synuara të intersit që janë përfshinë në këto konsultime?

16. Sa qytetarë dhe grupe interesi kanë marr pjesë në mbledhjet e Këshillit Bashkia gjatë periudhës 2019-2020 dhe në cilat diskutime/vendime të Këshillit kanë kontribuar?

17. Keni statistika mbi përfshirjen e qytetarëve? Nëse po, specifikoni edhe me shifra.

- Total _____
- Të ndarë sipas gjinisë _____
- Të ndarë sipas njësive administrative _____
- Organizata jofitimprurëse lokale _____
- Subjekte private _____
- Të rinj _____
- Persona të papunë _____
- Persona me nevoja të veçanta _____
- Të pastrehë _____
- Tjetër _____

18. A keni sistem monitorimi dhe vlerësimi të proceseve të përfshirjes qytetare?

Po Jo

19. Nëse po, jepni më shumë informacion mbi të (si realizohet, kush është përgjegjës për monitorimin dhe vlerësimin).

20. Cilat janë disa nga sfidat dhe vështirësitë që keni ndeshur në zbatimin e mekanizmave të pjesëmarrjes qytetare?

21. Cilat do të ishin rekomandimet tuaja për ta përmirësuar më tej përfshirjen qytetare në të ardhmen?

22. A ka borde, këshilla, komisione dhe struktura komunitare të ngritura pranë bashkisë tuaj dhe si funksionojnë ato? Ju lutem përmendni ato që dini.

23. A ka Bashkia juaj marrëveshje bashkëpunimi me OSHC, grupe apo struktura komunitare në lidhje me organizimin dhe mbështetjen e qytetarëve në proceset vendimmarrëse? Nëse po, specifikoni në numër dhe tematika.

FALEMINDERIT!

ANEKSI II

LIGJI 13/2015 PËR VETËQEVERISJEN VENDORE

KREU VI TRANSPARENCA, KONSULTIMI DHE PJESËMARRJA QYTETARE

Neni 15

Transparenca e veprimtarisë së njësive të vetëqeverisjes vendore

1. Njësitet e vetëqeverisjes vendore garantojnë për publikun transparencën e veprimtarisë së tyre.
2. Çdo akt i organeve të vetëqeverisjes vendore publikohet në faqen zyrtare të internetit të njësisë vendore dhe afishohet në vendet e caktuara nga njësia për njoftimet publike.
3. Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të caktojë koordinatoren e transparencës dhe të miratojë programin e transparencës, duke siguruar akses nga të

gjithë, veçanërisht nga shtresat më të varfra të komunitetit, në përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për të drejtën e informimit.

Neni 16

Konsultimi publik në njësitë e vetëqeverisjes vendore

1. Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara të garantojnë pjesëmarrjen publike në procesin e vendimmarrjes.
2. Çdo njësi e vetëqeverisjes vendore është e detyruar të caktojë koordinatorin për njoftimin dhe konsultimin publik, në përputhje me dispozitat e ligjit në fuqi për njoftimin dhe konsultimin publik.

Neni 17

Mbledhjet e këshillit të bashkisë

1. Mbledhjet e këshillit të bashkisë janë të hapura për publikun. Çdo shtetas lejohet të ndjekë mbledhjet e këshillit, sipas mënyrës së përcaktuar në rregulloren e këshillit.
2. Njoftimi për mbledhjen e këshillit bëhet publik në vende të caktuara për këtë qëllim brenda territorit të njësisë vendore dhe në media të aksesueshme në njësinë vendore dhe përmban datën, vendin, orën dhe rendin e ditës së mbledhjes.
3. Me kërkesën e kryetarit të bashkisë ose të një të pestës së anëtarëve të këshillit bashkiak, mbledhjet e këshillit bashkiak mund të bëhen të mbyllura, kur për këtë kanë votuar jo më pak se tre të pestat e gjithë anëtarëve të tij.

Neni 18

Seancat e këshillimeve me bashkësinë

1. Këshilli bashkiak ose këshilli i qarkut, përpara shqyrtimit dhe miratimit të akteve, zhvillon seanca këshillimi me bashkësinë, të cilat janë të detyrueshme për rastet e parashikuara në nenet 54, shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, dhe 77, shkronjat “a”, “dh”, “e”, “f” dhe “k”, të këtij ligji.
2. Këshillimi me publikun, në çdo rast, bëhet sipas mënyrës së përcaktuar në rregulloren e këshillit, duke përdorur një nga format e nevojshme, si takimet e hapura me banorët e grupet e interesit, takime me specialistë, me institucione të interesuara dhe organizata jofitimprurëse ose nëpërmjet marrjes së nismës për organizimin e referendumeve vendore.
3. Aktet e këshillit publikohen në faqen zyrtare të internetit dhe afishohen në vende publike, të caktuara nga këshilli me akses të lirë publik, brenda territorit të njësisë vendore dhe, sipas mundësive, këshilli cakton edhe forma të tjera të publikimit të tyre. Informimi i publikut në çdo bashki bëhet në përputhje me ligjin për të drejtën e informimit dhe rregullat e përcaktuara nga vetë këshilli përkatës për këtë qëllim.

Neni 19

E drejta e kërkesës, ankesës dhe vërejtjes

1. Çdo qytetar apo grupe që përfaqësojnë komunitetet kanë të drejtë t'u drejtojnë kërkesa, ankesa apo vërejtje organeve të vetëqeverisjes vendore për çështje që lidhen me funksione dhe kompetenca në juridiksionin e njësisë së vetë-qeverisjes vendore.
2. Organet e vetëqeverisjes vendore janë të detyruara t'i marrin në shqyrtim kërkesat, ankesat apo vërejtjet dhe të kthejnë përgjigje brenda afateve të përcaktuara me ligj.

Neni 20

E drejta e iniciativës qytetare

1. Çdo komunitet, nëpërmjet përfaqësuesve të autorizuar të tij, ose jo më pak se një për qind e banorëve të bashkisë ka të drejtë të paraqesin për vendimmarrje në këshillin bashkiak iniciativa qytetare për çështje që janë brenda juridiksionit të njësisë së vetëqeverisjes vendore. Mënyra dhe forma e paraqitjes së këtyre iniciativave, procedura e shqyrtimit dhe miratimit të tyre përcaktohet në rregulloren e organizimit dhe funksionimit të këshillit bashkiak.
2. Propozimet e ardhura në këshill si iniciativë qytetare, kur kanë ndikim financiar në buxhetin e njësisë së vetëqeverisjes vendore, shqyrtohen në këshill, sipas rendit të ditës, dhe nuk mund të miratohen pa marrë më parë mendimin e kryetarit të njësisë së vetëqeverisjes vendore.